

Directa

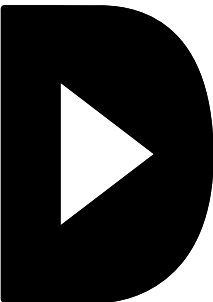
periodisme cooperatiu per la transformació social

Núm. 449 del 7/3 al 20/3 de 2018 2€

De la llar a la lluita

Les treballadores del sector de la neteja i les cures s'organitzen
per fer front a les discriminacions i els abusos que pateixen
pàg. 4-11

Directa
periodisme cooperatiu per
la transformació social

EDITA
La Directa SCCL
C. Riego, 37, baixos esquerra
08014 Barcelona
Tel: 935 270 982
Mòbil: 661 493 117
directa@directa.cat
www.directa.cat
DIPÒSIT LEGAL: B 16982-2016

Aquesta publicació intenta escriure amb un llenguatge no sexista i no androcèntric. La Directa no comparteix necessàriament les idees expressades als articles d'opinió.

QUI SOM?

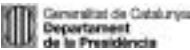
- A fons**
Grup d'investigació
- Miralls**
Gemma Garcia
- Cruïlla**
Vicent Almela i Guille Larios
- Impressions**
Laia Alsina i Àlex Romaguera
- Roda el món**
Oriol Andrés, Roger Suso i Joan Mas
- Expressions**
Misael Alerm i Àlex Romaguera
- La indirecta**
Àlex Romaguera i Mariana Cantero
- Coordinació web**
Eloi Latorre, David Bou, Gemma Garcia i Maties Lorente
- Audiovisuals**
Sònia Calvó i Estel·la Marcos
- Fotografia**
Víctor Serri
- Il·lustració**
Ricardo Hermida i Lluís Ràfols
- Correcció**
Èlia Olivan
- Edició**
Jesús Rodríguez
- Projecte gràfic**
Lola Fernández, Gerard Casadevall, Diego Muñoz i Pau Fabregat
- Disseny gràfic i compaginació**
Pau Fabregat
- Administració i subscripcions**
Ester Mora
- Difusió**
Estel·la Marcos
- Publicitat i distribució**
Paula Rodríguez
- Gestió web**
Nodo50

NUCLIS TERRITORIALS I MITJANS COL-LABORADORS:
Gironès, la Selva, Pla de l'Estany i Baix Empordà ('L'Ariet'); Alt Empordà ('La Fissura'); Osona ('El Setembre'); Maresme; Baix Llobregat ('La Riuada' i 'Infobaix'); Alt Penedès, Baix Penedès, Anoia i Garraf ('Xarxa Penedès'); Vallès Oriental; Vallès Occidental; Barcelonès ('La Intervia'); El Camp; Terres de Ponent; Castelló; València; Mallorca ('Aguait'); Eivissa; Menorca; Perpinyà i Terres de l'Ebre, El Salto, La Marea, Pikara, Argia, Ahõtsa i Soberania Alimentaria.

CONTACTES:
General directa@directa.cat
Redacció redaccio@directa.cat
Subscripcions subscripcions@directa.cat
Publicitat publicitat@directa.cat
Distribució distribucio@directa.cat

PORTADA: Montse Giralt

La Directa rep una subvenció estructural de la Generalitat de Catalunya pel fet de ser un mitjà en llengua catalana, que suposa menys d'un 2% del pressupost. Per això hem de posar el seu logotip.

SUMARI

A FONS

4-11

Treballadores de la llar en lluita
Meritxell Rigol, Gemma Garcia, Anna Celma i Estel·la Marcos radiografien les discriminacions i abusos en el sector laboral de les cures a la llar. El reportatge també dona valor a l'autoorganització creixent de les dones migrants que hi treballen. Fotos de Montse Giralt i Sira Esclasans. Infografies de Victòria Oliveres.

MIRALLS

12-15

Entrevista a Dolors Marín
La historiadora resident a Mallorca ens introdueix al desconegut món de les espiritistes i lliurepensadores, un corrent d'alliberament de les dones que va crear potents xarxes solidàries durant els segles XIX i XX. Preguntes d'Anna Schnabel i fotos de Júlia Fernández.

IMPRESSIONS

16-18

Pensament monògam més enllà de les relacions de parella
Un article de Natàlia Wuwei Climent, amb il·lustració de Victoria Cabedo.

Delictes d'odi, racisme i món al revés
Reflexió de Sílvia Rispau i Mercader, amb il·lustració de Natalia Menghini.

CRUÏLLA

19-21

Cap al residu zero
Cada cop més iniciatives porten a la pràctica l'anomenat *consum conscient*, que es basa a intentar no comprar el que no és indispensable i poder viure sense generar residus. Reportatge de Mariana Cantero, fotos de Marta Amat i infografia de Lola Fernández.

RODA EL MÓN

22-26

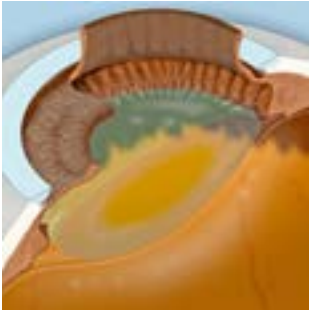

'Intocables' per menstruar
A l'oest remot del Nepal les dones que tenen la regla són apartades i castigades. Un reportatge d'Ivet Eroles.

Diàspora kurda a Europa
Laura Solves i Berta Camprubí ens parlen de la potent comunitat a l'exili.

EXPRESSIONS

27-31

Dibuixant ciència
Parlem amb Carolina Martí, Vega Asensio, Manuel Romera i Carles Puche sobre la professió d'il·lustradora científica. Un reportatge de Marta Molas.

La història de les històries d'un barri
Un relat de Núria Armengol.

INDIRECTA

32

Entrevista a Fathiya Saidi
Filla del Tànger dels anys 60 va tornar al Marroc després d'estudiar a l'Estat francès. Va descobrir l'economia social i solidària al seu país natal, on es va reafirmar en el seu feminisme. L'entrevista Marta Molas, amb una foto de Sira Esclasans.

Més que mil paraules

JOANA BIARNÉS I FLORENSA | L'actriu Rosanna Yanni pels carrers de Madrid l'any 1965. L'autora, considerada com la primera fotògrafa de premsa a l'Estat espanyol, va patir una forta hostilitat pel fet de ser dona en un món majoritàriament masculí. Va aprendre del pare, fotoperiodista esportiu, i va decidir ser fotoperiodista, forjant-se en l'espai més masculí: el futbol. Pionera i lluitadora, ha deixat un testimoni documental amb una visió única dels anys 50 i 60.

Comunitat Directacoop

‘Directa’ s’escriu en femení

Dones de la Directa | @La_Directa

Amb motiu de la vaga feminista del 8 de març, les dones de la Directa hem teixit el número que teniu entre els dits, per visibilitzar la presència que tenim dins del col·lectiu. Fotògrafes, redactores, il·lustradores, correctores, economistes, publicistes i totes aquelles que formen part de l’engranatge de la Directa i que fan possible tant la producció de continguts com el desenvolupament d’un entorn de cures. El nostre propòsit, no del 2018 ni del 8-M, sinó fundacional, és que les dones, en la seva diversitat, s’expressin i hi siguin sempre. Lamentablement, ara mateix, explica la periodista Isabel Muntané, “les dones només apareixem com a subjectes de les informacions en el 28% dels casos”. No només es tracta d’assegurar-nos una perspectiva de gènere transversal en tots

els continguts i la paritat en les fonts, sinó que el feminisme a la Directa recau també en tots els seus espais de participació i en la manera de relacionar-nos. Com a projecte, i des de l’ètica de la cura, no volem construir d’esquena a les bases materials i relacionals que sostenen la vida. En el cooperativisme encara ens cal contagiar-nos molt més del feminisme, i en el periodisme encara podem fer molt més per denunciar i desmuntar la violència intrínseca del patriarcat. Queda un llarg camí per recórrer, però cada vegada som més. Com assenyala Yayo Hererro, assumim “la finitud del cos, la seva vulnerabilitat i les seves necessitats” per tal de situar la reciprocitat, la cooperació, els vincles i les relacions també al centre. Sense nosaltres la Directa no seria possible.

Les píndoles | Del masclisme als mitjans

77%
de les opinions publicades i emeses als mitjans catalans són d’homes, segons el recompte d’On són les dones

9%
de les fonts expertes citades són dones, segons el Projecte de Monitoratge Global dels Mitjans

L’espina

/ WARA ORMAECHEA

Un grup de treballadores de la llar agrupades a Sindillar / MONTSE GIRALT

“**M**aria!”. De pressa. Cap a l’habitació de la senyora, a buidar-li l’orinal. “Maria!”. No ha acabat de netejar-lo que ja li demana el cafè amb llet. “Maria!”. Galetes, també. “Maria!”. El terra no està prou net, sembla. La Maria frega. La Maria planxa. La Maria cuina. Li cuina, però no seu a la mateixa taula. El seu menjar, explica, se l’ha de comprar i preparar quan treu temps per fer-ho, en una jornada de treball que s’allarga fins entrada la nit. “Maria!, Maria!”. La retribució per donar-li resposta a qualsevol hora de les 24 del dia: 400 euros en mà i la promesa d’un contracte de treball.

Fa prop de catorze anys que Maria va deixar Nigèria, la mare i els fills. Aquí, remarca, la seva família són les companyes de Sindillar, el sindicat de treballadores de la llar i les cures. Una família en què dones migrades d’una punta del món a l’altra es donen suport i denuncien col·lectivament els abusos que, sovint, travessen les seves experiències laborals, en un sector tant feminitzat com discriminat.

Menys d’un 2,3% de les treballadores ocupades com a internes (residents al domicili de la persona atesa) són autòctones, segons dades de l’Associació de Treballadores de la Llar de Biscaia (ATH-ELE), a partir de les dades recollides entre més de 500 treballadores del sector durant l’any passat.

Si bé la majoria de treballadores internes tenen un contracte per escrit, no sol reflectir les condicions de treball reals, denuncia ATH-ELE, entitat referent en la lluita del sector. Set de cada deu internes treballa més de les 60 hores màximes que preveu la llei, i la gran majoria (82,1%) no arriba a cobrar el mínim que li correspondria en relació amb la jornada de treball real. La manca de diferenciació salarial, d’acord amb les competències requerides per les diverses funcions assumides, i la sobrecàrrega de tasques són algunes de les queixes principals entre les treballadores de la llar. La majoria, tant les que treballen com a internes com les que no

viuen al domicili on treballen, tenen la funció de proveir cures a persones dependents.

“Et contracten per cuidar l’àvia i acabes cuidant els gats, fent neteja a fons i planxant roba de tota la família. Les quatre hores del contracte es converteixen en set que no et paguen”, denuncia Luana, catalana provinent de Bolívia fa divuit anys. És el principal origen de les dones ocupades en el sector del treball de la llar, al costat d’Hondures, segons el darrer informe de Comissions Obreres (CCOO) sobre la situació laboral de la població estrangera a Catalunya.

“La treballadora de la llar es troba desorientada de la seva família, de les seves amigues, de casa seva, i és la més mal pagada, la més menyspreada, la ultratjada, la violada... I encara estem agraïdes perquè, estant aquí, els nostres fills tenen una altra oportunitat”, expressa Luana. El percentatge de dones d’origen estranger és vuit vegades superior al de dones de nacionalitat espanyola en aquesta branca d’activitat, en què l’Enquesta de població activa no detecta homes, indica l’informe del sindicat.

A l’Estat espanyol, prop de 700.000 persones s’ocupen com a treballadores de la llar. Més de 9 de cada 10, dones. Alta feminització i gran presència de dones d’origen estranger, són dos trets del sector indestruïbles del fet que es mantingui subprotegit respecte a tota la resta de sectors laborals, de manera legal i amb estesa convivència social.

Sistema especial de drets negats

Les reformes de 2011 per incorporar les treballadores de la llar al règim general de la Seguretat Social van començar a reconèixer el treball de la llar com a laboral i van incorporar millores significatives en les condicions del sector (com l’obligació de les persones ocupadores de cotitzar per cada hora de treball contractada; l’obligació de retribuir les prestacions per incapacitat temporal, baixa mèdica, accident laboral i maternitat; l’es-

SOSTENINT VIDES ENTRE ABUSOS LABORALS

Les treballadores de la llar, bàsicament dones i, en molts casos, migrades i en condicions discriminatòries, han esdevingut el principal recurs per externalitzar la provisió de cures a persones dependents

Meritxell Rigol | @TxellRigol

tabliment del salari en metàl·lic percebut mínim equivalent al salari mínim interprofessional o l'establiment de períodes de descans i vacances). Tanmateix, el sistema especial dins del règim general de la Seguretat Social en què va situar el col·lectiu de treballadores de la llar manté discriminacions objectives. La més denunciada: negar-los l'accés a la prestació d'atur. Una anomalia que no es troba en cap altre sector laboral.

Mantenir les treballadores de la llar exposades a l'acomiadament per desistiment és una altra particularitat discriminatòria dins del sistema especial de les treballadores de la llar. Aquesta figura permet finalitzar la relació laboral al·legant pèrdua de confiança, sense unes causes fonamentades, i reforça la idea de relació privada, no plenament laboral, que plana damunt del sector.

Les treballadores de la llar també estan excloses del Fons de Garantia Salarial (FOGASA) en cas d'impagament i de la prevenció de riscos laborals. A més, topen amb moltes dificultats per accedir a prestacions contributives, com la jubilació.

El pes de l'economia informal és un dels trets principals del sector, ja sigui per les hores efectives que fan les treballadores o pel fet de no tenir contracte. CCOO estima que la irregularitat laboral en el treball de la llar és vuit vegades superior a la del conjunt de l'activitat econòmica. "És molt difícil accedir a un contracte. A moltes les han acomiadat per demanar-lo i a altres, directament, les han descartat si el demanen", explica Karina Fulladosa, activista de Sindillar. Per les migrants, comptar amb un contracte laboral és imprescindible per regularitzar la situació administrativa i, posteriorment, per no caure en irregularitat sobrevinguda. És un requisit de la Llei d'estrangeria que les força a suportar condicions abusives per procurar obtenir un contracte.

"Em tractava com una esclava. Però jo callava. Em pagava misèria i m'era igual. Necessitava els papers i la filla de la senyora em va prometre que em faria un contracte", explica Maria. Durant els nou mesos que

va treballar d'interina no va deixar de rebre excuses i llargues per no fer els tràmits, explica entre ràbia i dolor, en recordar-ho. Segons l'estadística d'ATH-ELE, les treballadores en situació irregular (16,3% de les ateses a l'entitat) suporten condicions laborals bastant per sota de la mitjana.

El treball de la llar i les cures és la primera i principal opció laboral per a moltes de les dones migrades que arriben a l'Estat espanyol. Les vulneracions de drets a què són exposades -sobretot les internes i, encara més, en situació irregular- supera el pla dels drets laborals. Fulladosa afirma que les experiències d'assetjament i abús sexual no són aïllades. Norma Vélez, representant de Mujeres Pa'lante, en destaca una xifra: de 80 dones enquestades per l'entitat, 33 han patit assetjament o abús sexual al lloc de feina. "De les quatre que som en aquesta taula, dues", destaca Vélez, durant la trobada que hem fet amb dones que han treballat al sector.

L'aïllament, factor de vulnerabilitat afegit

L'aïllament del lloc de treball és una particularitat del sector que té, com a conseqüència, unes relacions laborals individualitzades, amb escàs o nul poder de negociació de les treballadores. A més, resten al marge de l'actuació d'inspecció del treball, blindats per la inviolabilitat del domicili.

Malgrat la "pràctica impossibilitat d'entrar als centres de treball" (domicilis), des del Departament de Treball, Afers Socials i Famílies de la Generalitat de Catalunya expliquen que realitzen actuacions en el sector. L'any 2017, 93 actuacions van donar lloc a 11 actes d'infracció per no tenir permís de treball a l'Estat espanyol i a 6 faltes d'alta a la seguretat social.

Davant l'argumentació de dificultats per tenir un paper actiu, dissuadir i frenar abusos laborals al si d'algunes llars ocupadores, Fulladosa emfatitza que "cal generar estratègies d'inspecció de treball que no forcin la treballadora a denunciar, sinó que permetin arribar »

Set de cada deu internes treballen més de les 60 hores que preveu la llei, i el 82% no cobra el salari mínim

Topen amb moltes dificultats per accedir a prestacions contributives, com la jubilació

» a les llars sense exposar la part més dèbil de la relació laboral”. Des del Departament de Treball al·leguen que “una possible actuació planificada aleatòria esdevé molt complicada, davant la impossibilitat de conèixer *a priori* on es produeix treball no declarat”. “Resultaria totalment infructuós anar a cegues pels domicilis particulars a la cerca de treballadores de la llar en situació de treball no declarat”, apunten.

Per Isabel Otxoa, representant d'ATH-ELE, aquesta posició, no limitada a la inspecció de treball catalana, respon a “criteris polítics”. “No volen investigar què passa als domicilis per la raó -molt elemental- que es trobarien irregularitats per totes bandes. Si a una família que resol amb una treballadora de la llar la manca de serveis socials se l'obliga a complir estrictament el Reial decret 1620/2011, que regula el sector, el que farà és exigir a l'Estat solucions alternatives”, planteja.

El nombre de les persones dependents que tenen una treballadora com a principal cuidadora més que triplika el de les que són ateses per serveis socials públics o gestionats per entitats no lucratives (un 8,19% davant d'un 2,37%), segons la darrera Enquesta de discapacitats, autonomia i situacions de dependència.

Alternativa 'low cost' d'atenció a la dependència

L'envelliment de la població i la incorporació generalitzada de les dones al mercat de treball són dos processos que, sense desplegar serveis d'atenció a la dependència universals, han situat les treballadores de la llar com una figura central en l'organització de la provisió de cures. No són un recurs propi de famílies amb alta capacitat adquisitiva, sinó utilitzat entre capes de població treballadora amb un nivell de recursos mitjà, inclús baix, com trobem entre persones grans que contracten la seva pròpia cuidadora. Si bé a l'Estat espanyol, en més d'un 88% dels casos, la cuidadora principal de la persona dependent és una familiar, les treballadores de la llar són la principal alternativa per externalitzar la provisió de cures.

Segons dades d'ATH-ELE de l'any passat, al 88,5% de les treballadores internes se les ocupa per cuidar persones en situació de dependència, per edat o malaltia. Majoritàriament, dones que viuen soles amb la treballadora. La majoria de les externes també s'encarreguen de proveir cures (53%). Gairebé un terç es dirigeixen a criatures. “Aquí abaixem moltes vegades el cap i fem coses que al nostre país ni ens ho imaginem. I ho fem amb molt d'amor. Som persones entregades, que agafem afecte a les persones que cuidem. I potser això ens juga en contra”, planteja Luana.

La relació emocional que, sovint, s'estableix entre la treballadora i la persona de qui té cura és una particularitat del sector que tenyeix la relació laboral de certa familiaritat i que reforça l'imaginari que identifica el treball de la llar i les cures remunerat com una extensió del treball històricament desenvolupat per les dones de manera gratuïta en el si de les llars. Així, més que com a professió, es llegeix com una capacitat innata de les dones. Una percepció sexista a la base de considerar-lo una ocupació no qualificada, malgrat requerir, en ocasions, coneixements propis de branques com la infermeria, la cuina o l'assistència geriàtrica.

“Les persones ocupadores confien a les treballadores de la llar el que més estimen, infants i altres familiars. En els fets es reconeix molta importància a la seva feina, però no es tradueix en reconeixement salarial, de drets, de la dignitat d'aquest treball i del valor econòmic i social que representa”, explica Joaquín Nieto, director de l'oficina de l'Organització Internacional del Treball (OIT) a l'Estat espanyol.

Al costat de la feina de fons que suposa promoure el reconeixement social del treball de la llar i les cures, remunerat i no remunerat, les entitats de treballadores del sector detecten dues teclades clau a tocar per transformar l'escenari de vulnerabilitat laboral i social: per una banda, flexibilitzar els requisits per regularitzar la situació administrativa que estableix la Llei d'estrangeria, que, assegura Otxoa, “les obliga a suportar condicions

laborals que no acceptarien si no necessitessin anys de residència i una oferta de contracte per aconseguir el permís de treball”. I, en paral·lel, ratificar el Conveni 189 de l'OIT, normativa internacional de mínims per al sector -aprovada el 2011- dirigida a superar la subprotecció que arrossegueu les treballadores de la llar arreu del món.

Les institucions europees han urgit els estats membre a ratificar el Conveni 189. Entre els 25 estats del món que l'han ratificat trobem Alemanya, Bèlgica, Islàndia, Irlanda, Itàlia, Portugal i Suïssa. L'Estat espanyol -al capdamunt dels estats europeus en ocupació de treballadores de la llar- esquiva procedir per equiparar els drets al sector. “Mentre no ratifiqui i apliqui el Conveni 189, hi haurà déficits en el treball decent de les treballadores de la llar”, adverteix Nieto.

El repte, tanmateix, va més enllà de dignificar les condicions de treball al sector i demana repensar el sistema d'organització social de les cures. “No pot dependre de persones treballant 24 hores, esgotades físicament, psicològicament i emocionalment”, denuncia Fulladosa, que no dubta a definir-ho com a “feudalisme traslladat als temps contemporanis”.

Luana es mira i assenyala cada un dels edificis que ens envolten. “Almenys hi ha una treballadora de la llar per bloc. Imagina't el sector que som!” , exclama. “Som gent que guanya el mínim i que, si denuncia les condicions en què treballa, el perd. Molts cops vas aguantant per por a no poder enviar diners a casa”, explica, i planteja tot seguit: “Estem desamparades per les lleis, però cada cop estem més organitzades. De 4 a 400, a 4.000. I hem de ser més. Què passaria si féssim vaga?”, es pregunta. ●

EL NEGOCI OPAC DE LA LLAR

Gemma Garcia | @gemma_g_fabrega

“Que no te amarguen las fiestas. Si estas navidades ella de repente te dice: ‘Señora, tengo que regresar a mi país pero vuelvo seguro...’, llámanos”. Així es va publicitar l'agència de selecció de servei de la llar Sweet Home Service. Un anunci que va ser retirat després de ser acusat de racista i de no respectar els drets laborals. Sweet Home Service és una dels milers d'agències que operen com a intermediàries entre les famílies i les treballadores. House & Kids, Home Staff, Homelife BM, Made in Barcelona, Platón, Casanovas... la llista és inacabable. La majoria ofereixen “una garantia” d'entre sis i nou mesos, és a dir, que l'empresa es compromet a substituir la treballadora a demanda del client en aquest període sense cap cost. La majoria també assegura una preselecció d'acord amb les necessitats de la família, que és qui -en darrera instància i establint un contacte directe- escull.

Rastrejant-les, n'hi ha que van un pas més enllà. L'agència Platón demana a la treballadora el seu estat civil i si té criatures a càrrec, Helpoint es compromet a fer una anàlisi grafològica de la seva

700.000 TREBALLADORES DE LA LLAR A L'ESTAT ESPANYOL

A Catalunya més de la meitat són migrades

Cuiden el triple de persones en situació de dependència

Fonts: Organització Internacional del Treball (OIT), Institut Nacional d'Estadística (INE), Comissions Obreres de Catalunya.

/ VICTÒRIA OLIVERES

LES INTERMEDIÀRIES

Seu de
l'agència
Casanovas
a Barcelona
/ SIRA
ESCLASANS

personalitat i exigeix el certificat d'antecedents penals, i Alma Domestic Service anuncia que compta amb "un gran volum de filipines", perquè "són meticuloses, organitzades i tenen un nivell alt de neteja, planxa i dominen totes les tasques domèstiques en general", així com "responsables i dolces".

Tot i que les agències especifiquen que es cobrarà el servei a la família contractant, moltes treballadores denuncien que també l'han hagut de pagar. "Una empresa que hi ha a Hospital Clínic [Barcelona] em volia cobrar vint euros per inscriure-m'hi. Al final vaig pagar-ne quinze, però no em van donar feina", relata Helena. Una altra dona va denunciar a l'associació basca ATH-ELE

que Casanovas exigia trenta euros si eres seleccionada per alguna família, et feien esperar hores en una sala durant el procés i, si volies anar al lavabo, havies d'anar a una cafeteria dels voltants. L'agència no ha contestat les preguntes de la DIRECTA, i s'ha negat a donar informació telefònica sobre quotes a una suposada treballadora: "No donem informació. Has de venir". Fins i tot, la coordinadora de CER-Migracions UAB-UB, Sònia Parella, alerta que han conegut casos de dones a qui cobren una quota mensual per continuar donant-los feina.

Són pràctiques empresarials il·legals. El Reial decret 1796/2010 estableix que les agències han de garantir a les persones treballadores la gratuïtat per la

prestació de serveis, i alhora el principi d'igualtat en l'accés al treball -no poden establir cap discriminació basada en motius d'origen, inclòs el racial o ètnic, sexe, edat, estat civil, religió o conviccions.

Isabel Otxoa, que des d'ATH-ELE batalla perquè es respectin els drets laborals, denuncia que si demanes a una agència una persona per treballar de dilluns a diumenge sense descans, te l'aconse-

gueixen: "S'adapten a la demanda". De fet, l'associació ha denunciat a Inspecció de Treball diverses agències, però només DEDICA, que no tenia autorització administrativa per desenvolupar la seva activitat, va ser sancionada i finalment suspesa. En el cas d'Abando, que, segons les treballadores, els cobrava 30 euros més una altra quantitat major quan eren contractades, Treball va indicar que no havia pogut comprovar-ho. Otxoa subratlla que "la majoria de vegades no es guanyen els casos per la via de la legalitat, sinó per la de la mobilització".

Gegants del totxo

No tot el treball de la llar està vehiculat a través de les agències de col·locació. Un nínxol de mercat ampli són les empreses adjudicatàries del Servei d'Ajuda a Domicili (SAD) de l'administració pública. La privatització del servei és el model de gestió més estès i les beneficiàries sovint són gegants del sector de la construcció, com ACS -a través de la seva filial Clece- o Sacyr -amb Valoriza.

Mentre que la Crida per Sabadell no va renovar el contracte amb la filial de Florentino Pérez el 2016, que ja havia rebut queixes de les treballadores, a Barcelona, Clece i Valoriza encara gestionen dues zones, mentre que la cooperativa Suara s'ocupa de l'altra meitat.

A València també és una empresa del sector de la construcció, Servisar (del Grup Sar), l'adjudicatària del servei, juntament amb Gestió Sociosanitària al Mediterrani (GESMED). Per Parella, mentre es prioritzen els "preus competitius, les condicions de les treballadores seran dolentes".

A Sabadell, amb Clece, les treballadores van denunciar que s'incomplien les condicions i que no s'abonaven els

tiquets de transport ni els plusos corresponents i que assumien serveis extres fora de jornada. Norma Véliz, de Mujeres Pa'lante, creu que l'ideal seria que l'Ajuntament contractés directament les treballadores familiars.

Les agències diuen que cobren el servei a la família, però moltes treballadores asseguren que l'han hagut de pagar

Empleades de Clece han denunciat que no se'ls abona ni els tiquets de transport ni els serveis extres

El paper de l'Església

A més de les agències i les grans empreses, l'Església també assumeix tasques de col·locació de treballadores. Tradicionalment, explica l'antropòloga i investigadora Gabriela Poblet, ha fet de nexa i interme-

diària laboral entre famílies adinerades i dones pobres.

Actualment, un exemple clar d'aquest rol és la germana Encarnación -més coneguda com a Encarna-, que pertany a la congregació de la Immaculada Concepció de Castres, al barri de Sarrià de Barcelona. Tot i que la religiosa va començar com a referent espontani, Poblet, que ha estudiat el funcionament de la parròquia, recorda que havia arribat a veure-hi cues de més de 200 dones buscant feina. La mateixa Encarna havia assegurat orgullosa que eren l'agència més gran de Barcelona.

Tot i que en el cas de l'Església no existeix la mediació dels diners, Poblet alerta que hi intervé un altre tipus de compensació: les dones que hi recorren han d'entregar "lleialtat, respecte, culte i adhesió" a la germana Encarnación, que és qui s'encarrega de mirar i decidir qui serà l'escollida. ●

D'UN TREBALL SOLITARI I INVISIBLE A UNA **LLUITA COL·LECTIVA I EN XARXA**

L'acompanyament, l'horitzontalitat i les cures s'afegeixen a les autoformacions i els assessoraments laborals i d'estrangeria com a eines per a l'apoderament de les treballadores de la llar i la lluita contra el racisme

Estel·la Marcos | @EstellaMarcos

Espais d'afecte, d'intercanvi i de suport mutu. Aquesta és la base i l'inici dels sindicats i associacions de treballadores de la llar que s'han autoorganitzat en els últims anys. Davant els abusos de poder, del racisme i dels abusos sexuals als llocs de feina, treballadores del sector s'han plantat davant d'un sistema que promou l'economia submergida i que menysté el treball de les cures. Parlen d'una lluita interseccional cada vegada més enxarxada, en la qual el factor gènere i el factor migrant van de la mà. L'objectiu més important, explica Paula -una de les coordinadores del grup Mujeres Migrantes Diversas- és "donar suport i enfortir els drets de les dones que viuen un procés migratori i que treballen en feines de la llar i les cures, que és la feina que es troba aquí. Ens reunim per donar-nos suport, socialitzar com estem i ajudar-nos amb l'autoestima". A Sindillar/Sindihogar anomenen *mimopolítica* la gestió prioritària que fan de la xarxa d'afecte que suposa el sindicat. "Com més dones ens reunim i perseverem en la nostra lluita, més veu tindrem i més ens podrem escoltar", explica Maria Jesús, membre del sindicat.

Tot i l'escassetat de temps i de recursos econòmics de les treballadores de la llar i les cures, els col·lectius del sector han anat agafant força i s'han enxarxat per tal d'augmentar la seva incidència política, amb visibilitat i veu des de dins de les administracions públiques.

A zones de l'Estat espanyol, la lluita del col·lectiu també ha pres força. L'octubre de 2016, el Grup Turín va organitzar el primer Congrés de Treball de la Llar, a Madrid, amb la participació de Red Latinas (coordinadora d'organitzacions de dones llatinoamericanes i del Carib a l'Estat espanyol) i l'Associació de Treballadores de la Llar de Bizkaia (ATH-ELE). El País Basc és el territori en què les treballadores de la llar tenen més trajectòria de lluita per dignificar el sector. L'ATH-ELE, des de 1985, treballa per equiparar el treball de la llar amb la resta de sectors. Anualment recull dades sobre les condicions al sector, a partir de les dones que atén i, enguany, ha difós els resultats de 2017 a través de la Federació Internacional de Treballadores de la Llar (FITL/ IDWFED, per les seves sigles en anglès). ●

CATALUNYA

TAULA EN DEFENSA DELS DRETS DE LES TREBALLADORES DE LA LLAR, LA NETEJA I LES CURES

Els divendres, cada dues setmanes, membres de diferents sindicats i associacions de treballadores de la llar es reuneixen per enfortir la xarxa i fer més sòlida la pressió en l'àmbit polític i social. Ara mateix treballen en dues grans línies d'actuació: el grup d'acció específic per lluitar per la ratificació del Conveni 189 de l'OIT i el treball per les reivindicacions del sector no incorporades en el conveni internacional, com l'última campanya de prevencions de riscos laborals derivats de la toxicitat dels productes de neteja. Participen en el Consell d'Immigració de l'Ajuntament de Barcelona i es reuneixen cada dos mesos amb la Taula de Ciutadania i Immigració de la Generalitat de Catalunya.

Sindillar/Sindihogar Des de 2011

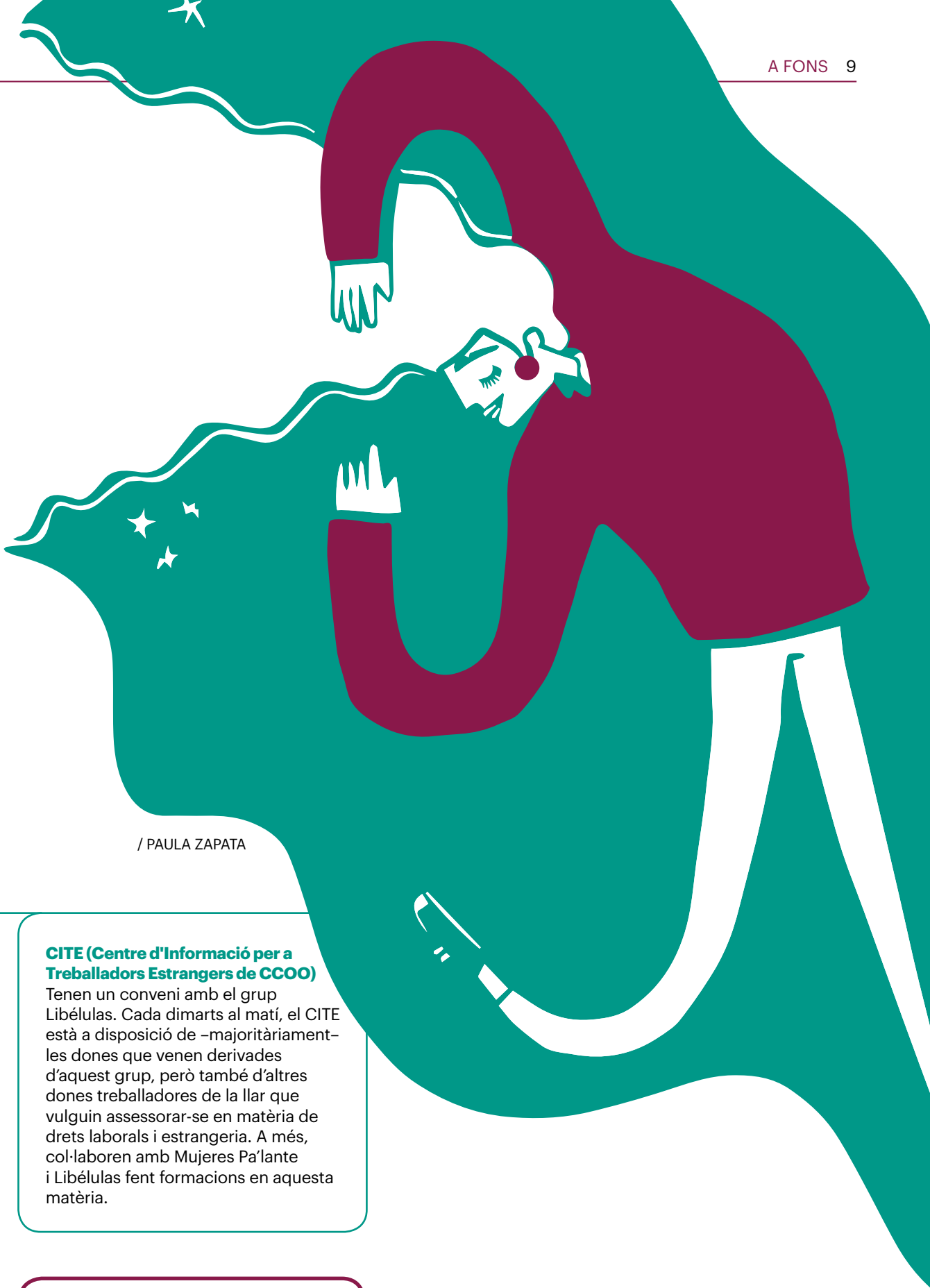
És el primer sindicat independent de treballadores de la llar i de les cures a l'Estat espanyol, i anomenen *mimopolítica* al treball de cures internes que desenvolupen i prioritzen. Està format per dones de diferents nacionalitats, però majoritàriament llatinoamericanes. No disposen de subvencions ni recursos públics, i és per això que s'autogestionen amb una caixa de resistència i ajuda mútua, i també mitjançant serveis de cuina, una línia tèxtil i serveis de perruqueria, entre altres activitats econòmiques. "Sindillar és un espai de poder", explica Maria Jesús, activista del sindicat.

Libélulas Des de març de 2016

Des del Centre Bolivià Català han creat un grup per fomentar un espai de trobada de dones i treballar per l'ajuda mútua. La majoria són dones, totes bolivianes, però actualment també hi ha dos homes. Libélulas dona suport a les dones que demanen assessorament jurídic, laboral, en matèria d'estrangeria i, com la resta, és un espai de suport mutu. El grup té un conveni amb el Centre d'Informació per a Treballadors Estrangers de Comissions Obreres.

Mujeres Pa'lante Des de 2007

Sorgeixen del col·lectiu Maloka, una organització que, entre d'altres coses, feia acompanyament a dones camperoles víctimes de crims d'estat. Ofereixen assessoria jurídica, sociolaboral, psicològica i informàtica. Des de 2012, amb l'aval de la Secretaria d'Immigració i Ciutadania de la Generalitat, ofereixen cursos homologats d'auxiliar de geriatria, neteja ecològica, cambreres de pis, atenció sociosanitària, auxiliar de cuina i costura bàsica. El seu objectiu és professionalitzar el treball de la llar i les cures i fer que als seus llocs de treball es prengui consciència de la importància de l'atenció a les persones. "Cuidar a qui cuida una persona estimada", sintetitza Norma Vélez, una de les membres de l'associació. Mujeres Pa'lante participa en la comissió permanent de la Taula de Ciutadania i Immigració de la Generalitat de Catalunya des de 2013, al Consell d'Immigració de l'Ajuntament de Barcelona i de la Taula de Dones de l'Hospitalet, entre altres espais institucionals.

/ PAULA ZAPATA

GRUP D'ACCIÓ PER LA RATIFICACIÓ DEL CONVENI 189 DE L'OIT

Les entitats que conformen aquest grup treballen per la ratificació del Conveni 189 de l'OIT de manera coordinada. Des del grup, han decidit fer reunions amb els grups parlamentaris perquè s'aprovi la moció de ratificació del conveni al Parlament de Catalunya i es traslladi al Congrés espanyol. A més de decidir fer mobilitzacions i actes al carrer els dies 8 de març i l'1 de maig, una altra línia d'acció coordinada és el treball per portar mocions de suport a aquesta ratificació als ajuntaments de Catalunya.

Associació d'Ajuda Mútua d'Immigrants de Catalunya (AMIC-UGT)

Associació de Dones Marroquines de Catalunya

Associació Salvadorenca a Catalunya

Mujeres Migrantes Diversas

Any de creació com a associació: agost 2017, però fa més de dos anys que es van establir com a grup.

L'objectiu més important, explica Paula –una de les coordinadores– és “donar suport i enfortir els drets de les dones que viuen un procés migratori i que treballen en feines de la llar i les cures, que és la feina que es troba aquí”. Paula explica que per a elles és important potenciar les capacitats de cadascuna. “Quan entres a treballar en una casa, perds les teves potencialitats”, valora. Al grup hi ha professores, enginyeres, treballadores socials, dones que tenen acabats els estudis superiors i dones que no tenen l'educació bàsica. És un espai de suport i sororitat, amb activitats de relaxació corporal i formacions sobre el context social de Barcelona. Neixen d'un projecte organitzat per la Casa Iberoamericana de la Mujer, destinat a dones procedents d'Hondures, i és per això que les coordinadores són totes hondurenyes. Actualment hi ha unes 150 dones al grup, que es reuneix els diumenges a la tarda per facilitar l'assistència i la compatibilitat amb les feines i les vides personals de cadascuna.

CITE (Centre d'Informació per a Treballadors Estrangers de CCOO)

Tenen un conveni amb el grup Libélulas. Cada dimarts al matí, el CITE està a disposició de –majoritàriament– les dones que venen derivades d'aquest grup, però també d'altres dones treballadores de la llar que vulguin assessorar-se en matèria de drets laborals i estrangeria. A més, col·laboren amb Mujeres Pa'lante i Libélulas fent formacions en aquesta matèria.

PAÍS VALENCIÀ

PLATAFORMA DE EMPLEADAS DEL HOGAR - VALÈNCIA

Des de 2006

Va néixer amb la finalitat de crear un espai de diàleg, treball i coordinació per compartir recursos, pensar activitats i establir relacions d'intercanvi.

La conformen nou organitzacions:
Comissions Obreres del País Valencià
Des del grup de treball de Treballadores de la Llar de Comissions Obreres s'assessora bàsicament en matèria laboral a les dones que hi acudeixen.
Càritas
Creu Roja
Comissió Espanyola d'Ajuda al Refugiat
Fundació Cepaim
Federació de Dones Progressistes València Acull - Valencia Acoge
Unió General de Treballadors del País Valencià

INTERNACIONAL

FEDERACIÓ INTERNACIONAL DE TREBALLADORES DE LA LLAR (FITL/ IDWFED, PER LES SEVES SIGLES EN ANGLÈS)

Des de 2006

Va néixer amb la intenció de crear una xarxa entre totes les treballadores de la llar a escala global. Actualment s'hi han afiliat 65 col·lectius de 53 països. Segons Elizabeth Tang, secretària general de l'organització, s'està notant un increment en el nombre de col·lectius de treballadores de la llar que lluiten per la dignificació de la feina. “He estat coordinadora de treballadores de la llar durant més de 25 anys. Mai abans havia vist tant de moviment i impuls entre les treballadores domèstiques”, explica Tang.

LA NOVA DIVISIÓ INTERNACIONAL DEL TREBALL ÉS **RACIALITZADA I SEXUALITZADA**

El capitalisme i la revolució industrial promogueren la divisió sexual del treball i la separació entre l'espai privat i el públic. El neoliberalisme ha impulsat un altre fenomen: la delegació de les tasques de cura i reproductives a persones alienes als nuclis familiars

Anna Celma | @Acelmamelerero

La crisi de les cures i la cadena transnacional que es genera per “resoldre-la” tenen un origen sistèmic. *Grosso modo*, aquesta crisi neix de “la incapacitat social i política de garantir la satisfacció de la necessitat de cures d'amplis sectors de la població”, apunta la sociòloga Sandra Ezquerro. Per donar-hi resposta, en comptes de repensar com es reparteixen i perceben aquestes tasques reproductives i de cures, el capitalisme opta per suplir-ho amb mà d'obra precaritzada, transfronterera, que -al seu torn- deixa un altre focus de crisi de les cures als països d'origen.

Aquest cercle viciós és òptim per al sistema que l'engendra: així es manté invisible la vulnerabilitat de les vides humanes i les necessitats interdependents que se'n deriven. Com diu Amaia Pérez Orozco, “en el capitalisme, la responsabilitat de sostenir la vida es privatitza i es feminitza” i qui no pugui seguir el ritme, és prescindible i irrellevant, explica al seu llibre *Subversión feminista de la economía. Aportes para un debate sobre el conflicto capital-vida* (Traficantes de Sueños, 2014).

Per mantenir-se, el capitalisme occidental ha emprat la divisió sexual del treball (DST) i el sistema patriarcal, que estableix feminitats i masculinitats normatives. Amb l'assumpció (no-remunerada) de les tasques reproductives i de cures per part de les dones, el sistema aconsegueix una inversió gratuïta que sosté, prepara i manté la seva força de treball. Ho explica Liliana Reyes, doctoranda en Sociologia a la Universitat Autònoma de Barcelona que investiga les condicions de vida de les dones llatinoamericanes a Barcelona. Són tasques no remunerades perquè el relat patriarcal les desvincula de l'economia i estableix que es fan per entrega o amor familiar. Sense un salari, en el capitalisme les tasques no tenen valor, indica Pérez Orozco.

En aquest escenari, l'economia feminista fa crits d'alerta per assenyalar les profundes limitacions que resulten d'una economia neoclàssica que es focalitza únicament en els mercats, les activitats monetàries i els processos d'acumulació capitalista. És a dir, la dictadura financera estableix que “només és economia l'esfera productiva de la societat”, explica l'autora. Per tant, s'ignoren els vincles profunds entre l'economia de mercat i la cura de les persones i la reproducció de la vida. Les dones han assumit aquesta feina -per voluntat pròpia o perquè no tenien altre remei. I quan les dones locals no han estat suficients per cobrir les necessitats vitals, el capitalisme se les ha enginyat per trobar una sortida més barata, més invisibilitzada. Per exemple, els models de servitud a famílies benestants que han “eximit” les dones riques d'executar directament la totalitat de les tasques domèstiques i de cures. O l'esclavitud.

Externalització de les tasques reproductives i efecte crida migratori

Una de les conseqüències directes de la incorporació més extensiva de les dones al mercat laboral al segle XX

en els països occidentals ha estat la doble jornada laboral. S'han sumat a l'àmbit productiu però sense descarregar-se del reproductiu. A Europa, l'estat del benestar ha estat un substitutiu temporal d'algunes d'aquestes tasques. Molt específiques, però, com assenyala Pérez Orozco: es prepara el relleu de l'actual força de treball a través d'escoles i llars d'infants.

En canvi, generalment Occident no ha blindat altres grans pols de necessitats de cures, com són la gent gran, les persones amb diversitat funcional o les malaltes. Només s'ha aconseguit excepcionalment als països nòrdics europeus. Per Reyes, això evidencia que aquestes persones no són rellevants pel sistema econòmic “perquè no són una inversió per al capitalisme”. Han esgotat la seva aportació productiva i no generen interès com a possibles consumidores, ja que la seva capacitat econòmica és escassa. Això és un gran problema en una població del Nord global cada vegada més envellida.

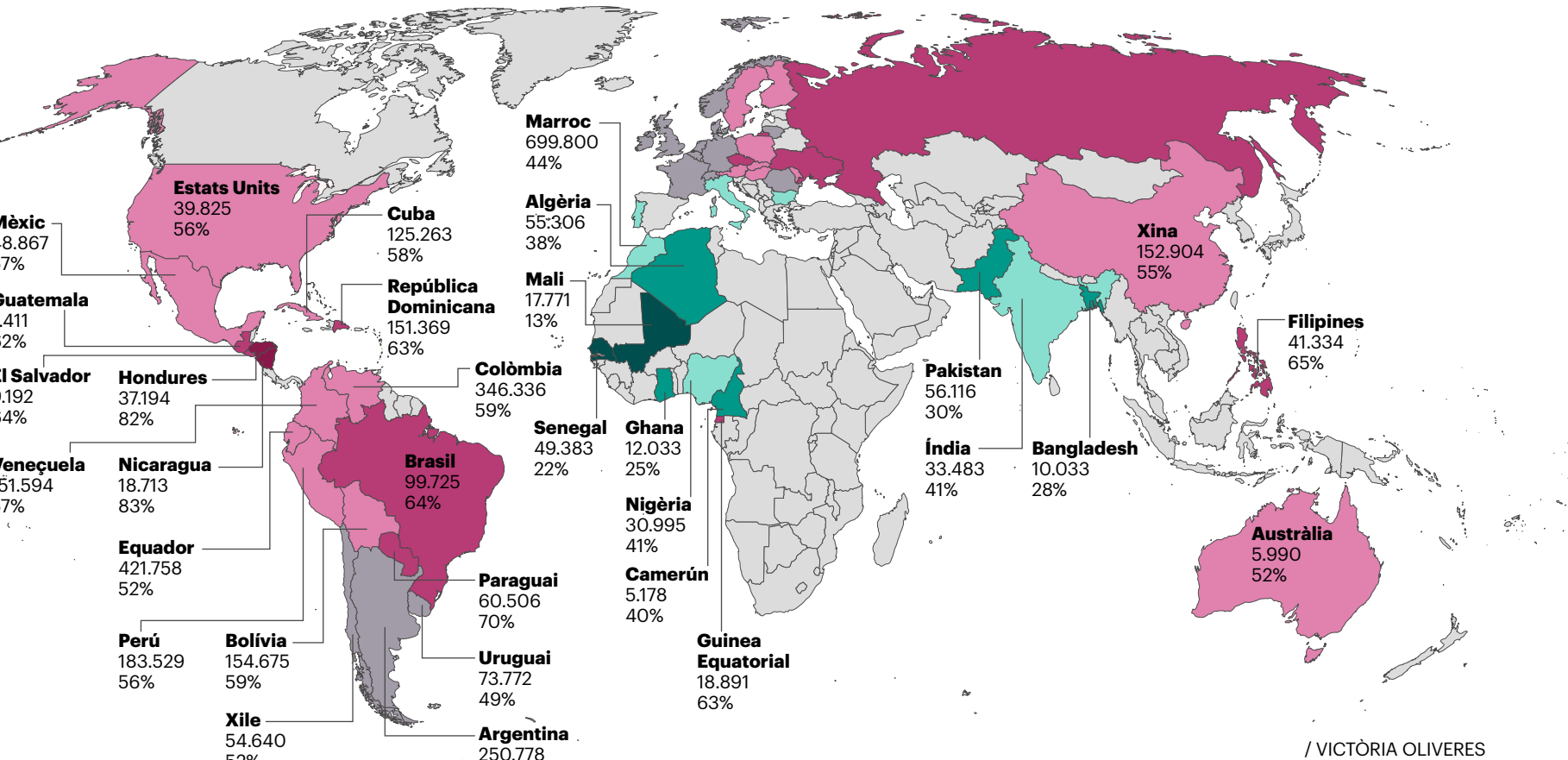
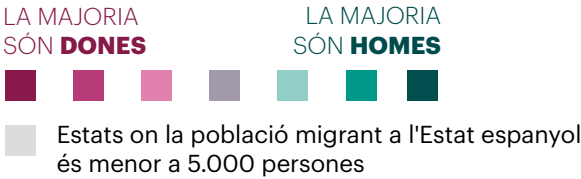
Pérez Orozco descriu com aquesta “crisi de reproducció social està en la gènesi de la feminització de les migracions”, profundament vinculada amb el fenomen pel qual “es conformen cadenes globals de cures que són l'encarnació quotidiana de l'expansió transnacional d'un sistema socioeconòmic en què la vida i la seva cura és un assumpte a resoldre en privat i per les dones”. En l'epíleg de la globalització i amb una onada

de retallades públiques, quan les occidentals ja no han pogut seguir assumint les dobles jornades laborals, han externalitzat l'àmbit reproductiu i de cures. Famílies precàries en què els seus membres adults han de treballar i que, per cuidar les persones dependents recorren a dones externes a la llar. Que sovint siguin migrades no és casual: Liliana Reyes assenyala que les seves condicions de vulnerabilitat -pobresa econòmica, manca de coneixement de l'entorn o xarxa relacional, situació administrativa irregular, racialització, etc.- donen impunitat a qui els dona feina. Poden pagar menys, allargar les jornades laborals o demanar que facin tasques més enllà de la seva feina *per se*.

Per Pérez Orozco, malgrat la pretesa il·lusió d'igualtat a Occident entre homes i dones, “no hi ha socialització de les cures, sinó una nova, sexualitzada i racialitzada divisió internacional del treball”. Es tracta de països desenvolupats que, malgrat haver perdut gran part de la seva influència mundial, segueixen tenint una supremacia als múltiples suds, amb una llarga història d'espòli de recursos naturals i humans, colonialisme, inestabilitat política, etc. Reyes alerta, però, que quan parlem de cadenes globals no s'inclou només moviments transnacionals o transcontinentals, perquè cada sud té el seu propi sud que ha generat migracions internes. A l'Estat espanyol en tenim la prova en les migracions de població cap a regions més industrialitza-

PROPORCIÓ D'HOMES I DONES ENTRE LA POBLACIÓ MIGRANT A L'ESTAT ESPANYOL

País d'origen i nombre de migrants a l'Estat espanyol el 2015
Percentatge de dones respecte al total de població migrant

Font: Organització Internacional per a les Migracions (IOM)

ESTAT	TOTAL	DONES	Dinamarca	11.269	51%	Hongria	9.297	54%	Polònia	64.960	53%	Romania	658.132	49%
Alemanya	200.870	51%	Eslovàquia	7.297	58%	Irlanda	14.651	49%	Portugal	114.661	42%	Rússia	73.266	69%
Àustria	8.844	54%	Finlàndia	11.803	58%	Itàlia	100.304	42%	Regne Unit	308.821	50%	Suècia	19.056	56%
Bèlgica	43.052	51%	Estat francès	201.769	50%	Lituània	16.837	52%	Moldàvia	16.350	55%	Suïssa	62.286	50%
Bulgària	130.116	48%	Holanda	46.181	49%	Noruega	15.960	51%	Rep. Txeca	8.548	60%	Ucraïna	77.420	61%

des. Avui, “la noia del poble que venia a la ciutat ha estat substituïda per la llatina, l’africana, l’asiàtica”, resumeix Reyes, “i es perpetua el fenomen d’esclavatge de la dona pobre. Elles sostenen la base del capitalisme”.

Fenomen fractal amb conseqüències perverses
L’entramat de la cadena global de les cures és molt enrevesat. Per exemple, n’hi ha entre països latinoamericans, on uns són receptors de cuidadores i els altres, exportadors. Es donen de Centreamèrica cap als Estats Units, tot i que aquestes rutes cada vegada són menys transitades per l’altíssim risc que corren les dones en el procés migratori. Es donen cap als rics Emirats Àrabs Units petrolers, escenari d’històries d’horror pels maltractaments que viuen les treballadores internes que sovint provenen de l’Índia, el Pakistan, Bangladesh o les Filipines. A inicis de març es va descobrir el cadàver d’una noia filipina al congelador de la casa on treballava a Dubai; feia un any que havia desaparegut i la seva família reclamava en va a les autoritats del país d’origen que ajudessin a trobar-la. Al Japó les altíssimes taxes d’envelliment han generat una bretxa en un país que, fins fa poc, havia estat molt reticent a acceptar immigració; ara, demanen amb urgència dones amb capacitats per cuidar la tercera edat i amb coneixements d’un idioma singular. Arreu del mapamundi podríem dibuixar línies i més línies entorto-

lligades d’aquestes cadenes globals de les cures, que són un fenomen fractal, racista i neocolonialista.

Una de les conseqüències més greus és que aquestes migracions feminitzades, al seu torn, també generen una externalització o delegació de les tasques de cura i reproductives que les migrants han de deixar per poder treballar a l’estranger. Menors o parents a càrrec, per exemple, que algú altre haurà de cuidar. De nou, qui assumeix aquestes tasques són majoritàriament dones, en especial altres familiars o persones pròximes a la dona migrada. A vegades, el salari de les migrades servirà per precaritzar altres dones en el país d’origen.

Sovint, les migrades són “preses” als països receptors. Per exemple, a l’Estat espanyol, si volen aconseguir una situació administrativa regularitzada, no podran abandonar el país durant tres anys com a mínim. Això implica que, passi el que passi als països d’origen, si volen millorar mínimament la seva situació laboral, no poden tornar a casa. Alhora, moltes són mares solteres i/o tenen la responsabilitat de proveir les familiars que han quedat enrere, així que prioritzen poder enviar diners per davant de les seves necessitats emocionals o físiques.

Canvi de paradigma i reparació del dany
Quines solucions podem posar en marxa? Per Reyes, el més urgent és regularitzar i garantir els drets laborals

de les dones que han assumit la càrrega reproductiva i de cures, en especial les migrants. “Calen petites lluites locals que generin canvis globals”, explica, posant èmfasi en l’autoorganització de les dones. Alhora, les societats han de reconèixer la rellevància d’aquestes esferes per la sostenibilitat de la vida. Per la sociòloga, els estats han de proveir totes les edats de cures dignes, més enllà dels límits que imposa la lògica mercantilista. “Hem de ser conscients de les necessitats de cada persona”, defensa, trencant la idea individualista que oculta la interdependència humana.

Pérez Orozco fa una proposta similar amb un *decreixement feminista* contraposat a les lògiques d’acumulació capitalistes. Un canvi de paradigma que posi per davant el dret a viure la vida sense discriminacions i que ens faci corresponsables del compliment d’aquest dret. L’autora ho resumeix així: “Ni mercats capitalistes ni llars heteropatriarcal”. Caldrà generar noves formes de convivència que trenquin l’aïllament i desmuntin el model normatiu de família nuclear. Per exemple, el cohabitatge, que boicoteja la separació entre l’àmbit privat i el públic. O amb apostes per economies socialitzades, prenent com a models les economies populars latinoamericanes. Però, sobretot, caldrà retornar als suds globals la seva agenda i desfer les noves cadenes d’esclavatge globalitzades. ●

La historiadora Dolors Marín resguarda la memòria, el passat no escrit des del poder. En la seva darrera obra escrita, *Espiritistes i lliurepensadores. Dones pioneres en la lluita pels drets civils*, desenterra el rastre d'un grup de sàvies de la Barcelona industrial de finals del segle XIX i principis del XX: Ángeles López de Ayala, Amalia Domingo, Maria Marín i més; dones atrapades en un context de cruesa que van atrevir-se a desafiar l'ordre establert de la mà d'un feminisme transfronterer. Investigadora i mestra de professió, actualment, l'autora –resident a Mallorca– redescobreix l'existència de múltiples publicacions de dones i per a dones, canal d'expansió d'una lluita oblidada; que ara són un mirall per al present.

Qui són les espiritistes i lliurepensadores i què representen?

Les lliurepensadores del segle XIX són aquelles dones que fan ús de la llibertat de pensament i que, per tant, trien la religió o la línia política. Cal tenir en compte que Espanya és un país molt clerical. Aquestes dones neixen en una societat que encara creu en els àngels i els dimonis. No estan preparades per prescindir de tot allò que els han ensenyat. Això no obstant, les espiritistes busquen una espiritualitat més honesta que la de l'Església, ja que no respon a cap de les seves demandes com a dones. Al contrari, les fa tancar a casa, les penalitza i no les deixa estudiar. Les espiritistes no han fet el pas cap a l'ateisme i el materialisme, però van contra un tipus determinat de religió catòlica estretament vinculada a l'Església, obligatòria en aquella època.

Al llibre escrius que sentien que feien el paper trist de comparsa i de perdedores, perquè les solucions socials que propugnaven eren negades pel capitalisme salvatge.

Els ensenyaren que la dona era l'àngel de la llar. Els volien fer creure que si sabien obeir els seus marits i els retenien a casa, no anirien al sindicat. Les dones havien de ser el gran bastió per controlar els homes... Però algunes passen de ser àngels de la llar a fúries de l'infern [riu].

Què recreen a l'Església catòlica?

Les espiritistes creuen que els capellans s'han apropiat de les riqueses i han monopolitzat l'autèntic missatge de déu. Les teories de la transmigració de les ànimes, que xoquen frontalment amb la doctrina catòlica, penetren als seus cercles i encara les allunya més. Aleshores, si en la mort l'ànima sols passa a un altre estadi, arriben a la con-

clusió que comunicar-se amb els morts i els vius és possible. Es tracta, també, d'una doctrina de consol. Catalunya patia una mortalitat obrera terrible. L'esperança de vida era de 33 anys de mitjana. Molts nens morien, les mares quedaven totalment trencades. I quan es feien grans, hi havia moltes possibilitats que se'ls enduguessin a la guerra del Marroc, a la de Cuba o a la de les Filipines.

Què anhelaven?

Les espiritistes diuen que un dia vindrà un nou ordre social en el qual la dona ocuparà un espai destacat. Al llibre faig referència a la Sibila de Mallorca, que predeu el futur, i a les profetesses de l'antiguitat. L'Església catòlica va voler foragitar-les de l'imaginari col·lectiu.

Com reaccionava l'Església als provocadors “sopars de promiscuació” que celebraven en temps de quaresma?

En temps de quaresma, quan menjar carn està prohibit, homes i dones es congreguen a les portes de l'església i hi fan carn a la brasa. Ofereixen menjar als pobres. Els catòlics, que ho consideren un gran pecat, s'enfurismen. El sopar de promiscuació se celebrava el Dijous Sant, a favor de la república. El fet que homes i dones s'hi barreguessin també estava molt mal vist.

En l'àmbit polític, els dona ales l'allunyament d'aquell sistema de valors dominant?

Sí. Està molt mal vist que les dones escriguin i s'expressin lliurement. Els homes republicans defensen la seva capacitat, però només les volen amb un cert nivell cultural, el suficient per no fer quedar malament el marit en societat. “Cultura d'adorn”, en deien. Però la creença en la transmigració de les ànimes, precisament, les duu a signar alguns escrits utilitzant pseudònims masculins.

Dolors Marín,

historiadora

“Els homes no volen perdre mai terreny, per molt republicans que siguin”

Text: Anna Schnabel | @NannaSchnabel
Fotografia: Júlia Fernández | @aguait_cat

Defensaven que no eren elles qui escrivien, que sols eren un vehicle amb els éssers d'altres mons, que escrivien inspirades per esperits. D'aquesta manera, van escriure narracions molt impactants. A més, la creença en la reencarnació també implicava que dones i homes eren iguals, ja que es podien encarnar tant en un sexe com en l'altre, en vides successives. S'havia trencat un gran tabú.

D'aquesta manera, creure en la reencarnació els va permetre prendre partit en la vida pública, social i cultural de la ciutat?

Elles diuen que són mèdiums i que les posseeix un esperit durant les “comunicacions mediúmiques”. És l'argücia que utilitzen per escriure. Els tancaran les publicacions igualment, però amb aquesta justificació comencen a torejar la censura. Amalia Domingo, per exemple, parla d'un esperit guia, el “pare Germán”, que és, suposadament, un capellà. És el llibre més anticlerical que he llegit mai.

Quines foren les conseqüències, per a elles, de criticar l'Església i fer ús del pensament lliure?

Totes aquestes dones se surten de mare, participen en l'esfera pública i fan campanyes contra la pena de mort, a favor del pacifisme o per defensar que es facin cementiris civils, el registre civil o els casaments civils, en contra de la voluntat de l'Església. La societat del seu temps no només les ataca, sinó que les posa a la presó. López de Ayala va estar-hi tancada fins a tres vegades, una d'elles per delictes d'impresmta, és a dir, per publicar i difondre idees republicanes o anticlericals. Rep diverses amenaces de mort. Teresa Claramunt també va ser empresonada al castell de Montjuïc. Els feien compartir espai amb les persones que ocupaven el rang més baix de la societat amb la intenció d'humiliar-les.

Són dones que molesten el sistema...

No et pots arribar a imaginar quant. No volen entendre que les dones treballin i encara menys que s'emancipin. Quan López de Ayala va a fer un míting a favor dels presos, es troba que els mateixos republicans no la deixen parlar. De fet, no la deixen ni entrar al teatre on se celebra el míting obrer.

A les seves publicacions es recollien textos de dones destinats a dones. Què narraven aquests diaris?

Durant la investigació, la meua gran sorpresa va ser comprovar que aquestes dones escrivien en una època amb molt poca escriptura. Una de les espiritistes, Amalia Domingo, posa en marxa un periòdic d'aquestes característiques, *La Luz del Porvenir*. Es tracta d'un diari que recull les històries quotidianes d'algunes dones. Domingo s'escriu amb altres dones de Cuba, Puerto Rico i les Filipines, que formen part de les colònies espanyoles, dones que han emigrat. S'expliquen allò que no apareix als diaris dels homes. Són dones pacifistes que estan en contra de la pena de mort, a favor de l'abolició de l'esclavatge. I, sobretot, reivindiquen la cultura de les dones. Han existit més de vint publicacions espiritistes a Catalunya. N'hem trobat a Sabadell, Terrassa, Igualada, Lleida, Sants, el Clot, Hostafrancs, Gràcia... Realment va existir un substrat cooperatiu molt important. Buscaven, com nosaltres, una solució social. L'espiritisme va comportar una xarxa de teixit social amb, potser, una cinquantena d'associacions al territori català.

Van canalitzar aquesta força reivindicativa per altres vies?

Moltes d'aquestes dones van fer-se mestres, algunes d'elles dels barris més pobres de tot Catalunya. Maria Marín, per exemple, comença fent de mestra al barri

“ ”

Les espiritistes diuen que un dia vindrà un nou ordre social en el qual la dona ocuparà un espai destacat

Són pacifistes que estan en contra de la pena de mort i l'esclavatge, i que reivindiquen la cultura de les dones

“ ”

Creen xarxes de solidaritat i aprenen a prendre la paraula en un temps en què no les deixen ni parlar als mítings

No té cap vinculació amb l'edat ni amb la classe social; es produeix tant entre dones burgeses com entre proletàries

del Cabanyal de València. Més tard, arriba a Barcelona per impartir classes en una escola del barri del Raval de Barcelona. Tenen una vocació pedagògica brutal, en uns anys que, recordem-ho, els nens anaven a treballar a les fàbriques als set i vuit anys. Veuen que estan trencant un mur de silenci a favor de l'educació dels més joves i, a més, per elles representa la possibilitat de viure de manera autònoma.

La fotografia que cobreix la portada del llibre parla per si sola. Mostra un munt de dones reunides al carrer. Van fer pinya?

Es tracta d'una demostració de força. Les societats espiritistes van fer molta pinya, homes i dones. Aquest fet va crear un sistema d'apoderament brutal. Com a dones, van entendre que era necessari fer un front comú i que, si no el construïen, se les menjaven. Són poques i s'adonen que necessiten interactuar. Actuen conjuntament a l'hora de fer mítings o sortir al carrer. Les de Barcelona, per exemple, s'escriuen amb les de València o les d'Andalusia. Les trobem, també, fent gires. N'hi ha que no s'han arribat a veure mai, però s'estimen. Creen enormes xarxes de solidaritat. Impressiona com aprenen a prendre la paraula en un temps en què no les deixen ni parlar als mítings. Cap als anys 30, però, es van quedant sense poder i els desmunten les organitzacions.

Què les va animar a desafiar el sistema, tenint en compte un context tan hostil?

Moltes de les dones espiritistes són filles d'homes lliurepensadors i, sobretot, de dones progressistes que opten per educar les seves filles amb la intenció que esdevinguin més lliures. És molt bonica aquesta transmissió de dones a dones. No té cap vinculació amb l'edat ni amb la classe social; és a dir, es produeix tant entre dones burgeses com entre dones proletàries. D'altra banda, els homes lliurepensadors valoren més les dones. Trobem, per primera vegada, les espiritistes compartint espais públics amb altres homes a partir del segle XIX. En aquest context, elles poden començar a fer mítings, acompanyades d'altres homes. Però tot això no s'ha visibilitzat, sobretot perquè l'Església va estar-hi totalment en contra.

Quin paper han reservat els autors de la història escrita a les dones del passat?

Els camins de les dones del passat sovint s'endinsen al mar. Quasi sempre els perdem. Les mateixes organitzacions polítiques d'esquerrres van desvirtuar les espiritistes i les van reconvertir en dones caritatives i santes, que és precisament allò que elles odiaven. En realitat, eren dones molt radicalitzades i amb unes demandes molt clares. És clar, els homes no volen perdre mai terreny, per molt republicans que siguin. Encara avui es parla de moviments obrers, però hi surten tan poques dones! Es parla dels sindicats i tampoc n'hi surten gaires. Molt pocs homes s'han ocupat de la història des d'una perspectiva de gènere. Molt a poc a poc les hem anat visibilitzant i sempre a partir de la feina que hem fet les dones. Encara ara, quan fem biografies de dones, les fem altres dones.

I quin paper han reservat a les dones els moviments obrers i republicans del passat?

Aquí trobem el gran xantatge. Sempre ens hem reivindicat i sempre hem estat invisibilitzades de la narració de tots els fets socials. Elles es mouen en un context social en el qual les dones estan totalment excloses del discurs polític, on totes les organitzacions polítiques són dirigides pels homes. Teresa Claramunt, una gran líder sindical que va organitzar sindicats de dones dins el gremi del tèxtil, escriu que "jo soc l'esclava de l'esclau": tots eren pobres, però mentre els homes arribaven a casa de la fàbrica, elles havien de rentar els plats i vestir els nens. Claramunt s'adona que pesa sobre les espatlles de les dones aquesta doble explotació que aviat visibilitzaran la majoria de feministes. Els homes, però, no volien ser-ne conscients. Ells els deien que serien lliures l'endemà de la revolució.

Com a professora, què n'opines de la perspectiva de gènere en els llibres de text d'història?

Les històries de les dones sempre han estat invisibilitzades. M'indigno quan en un llibre de text, des dels grecs, surten només dues o tres dones. A vegades som el tema transversal. Apareixem en la revolució

industrial, per exemple. Aleshores els nens es pensen que les dones no havien treballat mai, fins ara. Jo els explico que treballem des del neolític i que som nosaltres les que descobrim l'agricultura, la ceràmica, el teixit...

Per què és important recuperar fragments de la història com aquests, que haurien pogut caure per sempre en l'oblit?

A vegades, la construcció de la història des de la universitat reflecteix únicament la història dels poderosos. Jo vull tornar la història a la gent, de qui és patrimoni. Aquest llibre neix del desig de preservar la història d'aquestes dones. Entre els 40 anys del franquisme i l'Església catòlica han fet desaparèixer la seva traça. Pensa que algunes havien tingut fins i tot carrers dedicats en la Barcelona republicana.

Quina és la lliçó més important que has après durant la recerca?

Sobretot, que no hi ha res impossible. Aquestes dones ho tenien tot més complicat que les dones contemporànies. Moltes d'elles van començar, pràcticament, des de l'analfabetisme. La majoria no podien treballar ni anar a la universitat. Tot i així, van poder trencar amb tot, fer-se un lloc a la societat i fer-se respectar. M'he sentit molt orgullosa d'aquestes dones. Tampoc esperava trobar-me'n tantes. També sento molt d'orgull per les teòsofes, que no són espiritistes, però que també tenen un bagatge intel·lectual impressionant, tot i que han passat desapercubudes. Si fóssim un país normalitzat, que no ho som, tindríem carrers dedicats a totes elles, per exemple. Això ens fa veure en quina mena de país vivim. És molt dur.

Necessitem nous referents històrics per assolir una societat més igualitària?

Tenim una història bèl·lica que parla de conquestes, de batalles... però no es parla del treball de les dones, de què menjava la gent, de com anava vestida. Què pensaven? Què sentien? Quina filosofia de vida tenien? Què els preocupava? Hi ha poca història social i antro-

pològica. Agafa un llibre de socials i veuràs que hi surten molt poques dones. A vegades, representen sols un peu de pàgina o una anècdota. Les noies necessiten imatges de dones fortes i poderoses. Alhora, aquests referents han de servir també per als homes, perquè ens tinguin en compte i perquè s'adonin que la dona sempre ha tingut poder. Vull evitar que el món oblidí aquestes dones. Precisament, el capitalisme aconseguix que oblidem les nostres lluites passades. Sembla que sempre estiguem començant de nou. No recordem, sovint, que ja hem sigut fortes i poderoses, que algunes llibertats ja les hem aconseguit i que alguns camins ja els hem fet.

Quin diagnòstic de la societat actual fas pel que fa a la igualtat de gènere?

Crec que la paritat s'intenta practicar. Una altra cosa és que aconseguim treure'ns les motxilles que portem tots i totes i puguem actuar. Veig que la gent jove està fent un gran esforç que en absolut es veu reflectit amb tot allò que ens envolta, perquè els estereotips dels mitjans de comunicació solen ser terribles. Hem de desconstructir contínuament tota la informació que ens arriba de fora. Continuem desenvolupant-nos en una acadèmia oxidada i en el món científic segueixen existint moltes traves per a les dones.

Des del punt de vista històric, quina evolució creus que ha tingut la lluita de les dones pel reconeixement dels seus drets?

La veritat és que sempre estem lluitant. Ens pensàvem que als anys setanta ho havíem aconseguit tot i que ens trobàvem en l'inici d'alguna cosa molt millor. Recordo molt bé les campanyes a Barcelona, algunes de les quals han fructificat, com el dret a l'avortament, el dret a poder-nos separar de la parella o a obtenir la custòdia dels fills, per exemple, tenint en compte que abans sempre se les quedaven els marits. Hem aconseguit coses, però, tot i així, la societat continua discriminant i cosificant les dones. Hi ha una gran feina per fer perquè el capitalisme continua fent servir la dona com a personatge secundari. ●

“ ”

Entre els quaranta anys del franquisme i l'Església catòlica han fet desaparèixer la traça d'aquestes dones

Pensa que algunes espiritistes havien tingut fins i tot carrers dedicats en la Barcelona republicana

a doble espai

Pensament monògam més enllà de les relacions de parella

Existeix un privilegi social cap a la relació de parella. A través de les demandes d'exclusivitat es genera una jerarquia que permet que es puguin crear "normes" que s'imposen cap a les "altres" relacions

Natàlia Wuwei Climent | @wuwei_

Feminista, activista crítica bisexual/plurisexual, especialitzada en no-monogàmia, antipositivisme, tècniques de dominació i estructures de poder

Ai B tenen una relació. B coneix a C. A i B comencen a prendre decisions sobre la seva relació, però aquestes decisions afecten també la relació entre B i C. Tot i això, C no és informada en cap moment. En grups de debat opinen: sobre A, sobre B, però ningú es pregunta què sent o què necessita C. Finalment hi ha una sentència final i és possible que s'informi C del veredict, on potser podrà acceptar-lo o refutar-lo (sense més matisos). Aquesta situació se sol donar per un "conflicte" que sorgeix entre A i B a causa de l'existència de C, però a vegades també passa en situacions on l'esborren.

Em vaig començar a preocupar per les C (i per la resta de lletres que van darrere) quan em vaig fixar que en grups de debat es posaven exemples sobre conflictes entre A, B i C (utilitzant lletres per mantenir l'anonimat), i C apareixia en el primer paràgraf, com a "problema", com a "objecte", però no com a "subjecte": s'opinava sobre coses que afectaven C però ningú no es preguntava com se sentia o què volia C. Es parlava de C, però no amb C. A la vegada jo estava en una situació relacional on sentia que tot em venia definit des de fora i mai podia tenir veu, decidir, ni entendre... i també s'esborraven o es menyspreaven les meves emocions o necessitats.

La importància del reconeixement

Les normes que imposa el pensament monògam a les relacions romàntiques i sexuals afecten, de retruc, tota la resta de relacions: ens diu com ens hem de relacionar segons cada un dels estatus relacionals (parella, amistat, etc.) i col·loca cada estatus en unes posicions diferents, creant jerarquies. Aquest pensament genera una demanda d'exclusivitat a la parella no només sexual: abasta gairebé tots els aspectes de la vida, com la quantitat de temps que es passa juntes, el tipus d'activitats que no poden dedicar-se a altres persones (com les vacances o la criança), o el reconeixement de la relació. El reconeixement és el que ens ajuda a valorar cada una de les relacions que tenim i a "reconèixer" la seva existència (sense reconeixement tot el que ens aporta s'esborra amb molta facilitat i no es reconeix la possibilitat de tenir-hi compromisos, com tampoc de cures), i sol ser només cap a les relacions de parella.

Tot i la violència que hi pot haver en una relació de parella, existeix un privilegi social cap a aquest tipus de relació. A través de les demandes d'exclusivitat, especialment la de reconeixement, es genera una jerarquia entre relacions que permet que es puguin crear "normes" que s'imposen des de la relació de parella cap a les "altres" relacions, que acaben sent dominades per les parelles sense que les persones que formen part d'aquestes "altres" relacions puguin tenir veu sobre la seva prò-

Les normes imposades a les relacions romàntiques i sexuals afecten la resta de relacions

Tot i la violència que hi pot haver en una relació de parella, hi ha un privilegi social cap a aquest tipus de relació

pia relació. S'ha de matisar que jerarquia i importància o prioritat no són el mateix: tenir diferents relacions de diferents graus d'importància o que es prioritzen unes envers altres no vol dir que siguin jeràrquiques, ja que es poden tenir relacions de diferent importància i prioritat, o compartint coses totalment diferents, sense necessitat de treure veu a aquelles persones en les coses que l'afecten.

Aquest pensament també esborra relacions, emocions o violències. Fa

que quan diguem

"relació"

sempre

es pensi

en "relació de pa-

rella"; que

quan diguem

"sentiments",

per defecte, es

pensi en els "ro-

màntics", o tam-

bé que quan par-

lem de violències

com la "de gènere"

o el "maltractament"

es pensi normalment

només en violència

en les parelles,

amagant totes les

de fora de la parella.

També se solen

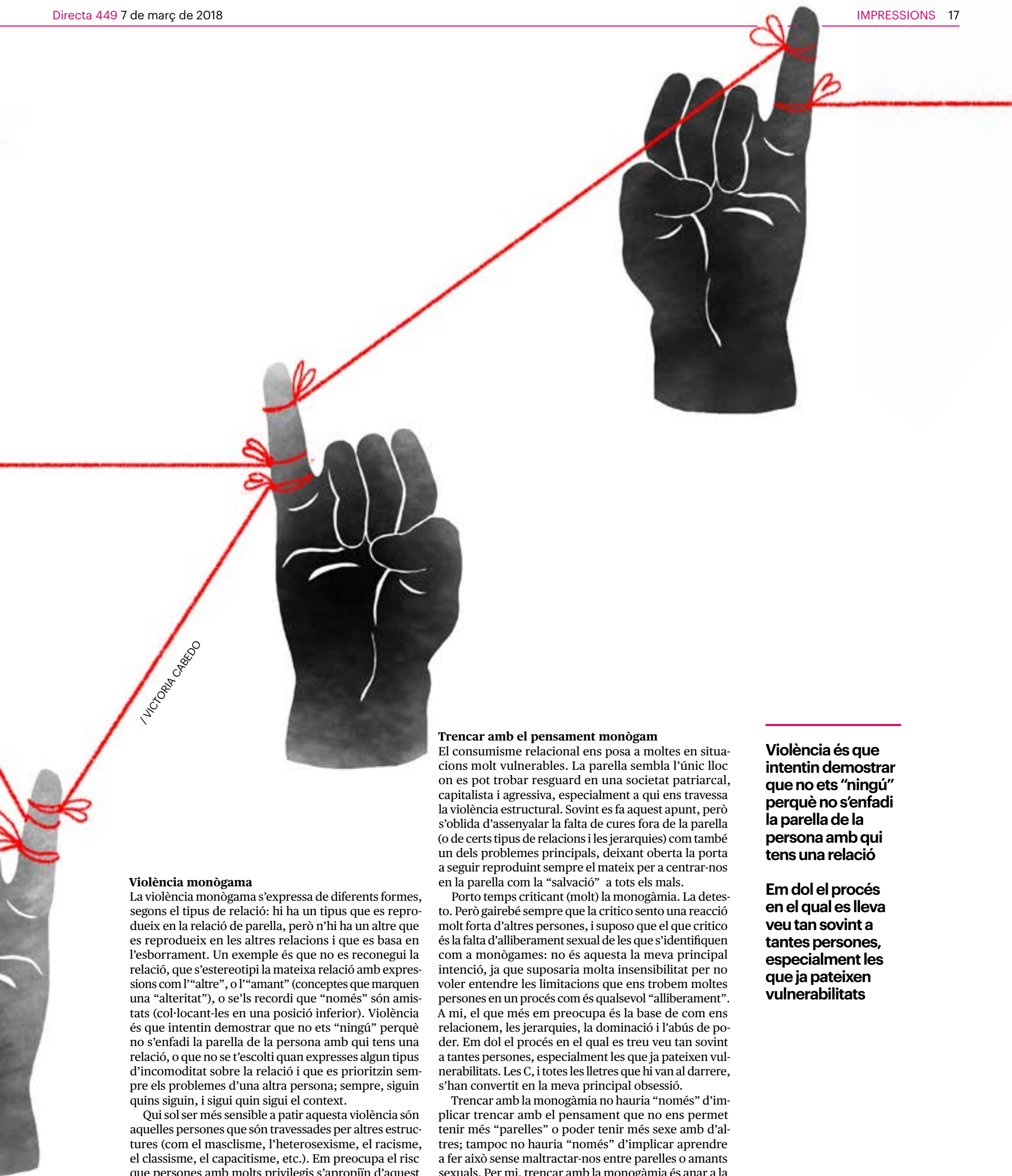
comprendre molt

més totes les

emocions que provinguin de la parella que les d'una altra relació, com per exemple la gelosia (a les persones de fora de la relació de parella moltes vegades se'ls nega la importància del que senten pel simple fet de no reconèixer-les, fent, d'aquesta manera, que no se les acompanyi emocionalment o se'ls negui poder-les expressar).

Aquest pensament es pot reproduir també quan anomenem les nostres relacions com "sexoafectiva", "companya", o no etiquetant-la. També es pot jerarquitzar unes relacions respecte d'altres quan són més romàntiques o es comparaix sexe, ja que aquests factors poden pujar l'escala de la jerarquia; o bé es pot reproduir quan la configuració és semblant a la d'una parella amb més de dues persones, o en les no-monogàmies on existeix una relació de parella "principal" o des de les "parelles" cap a la resta de relacions. Tot i així, també es poden construir relacions jeràrquiques respecte d'altres per altres motius que no siguin els romàntics i/o sexuals.

/ VICTORIA CABEDO

Violència monògama

La violència monògama s'expressa de diferents formes, segons el tipus de relació: hi ha un tipus que es reproduïx en la relació de parella, però n'hi ha un altre que es reproduïx en les altres relacions i que es basa en l'esborrament. Un exemple és que no es reconegui la relació, que s'estereotipi la mateixa relació amb expressions com l'"altre", o l'"amant" (conceptes que marquen una "alteritat"), o se'ls recordi que "només" són amistats (col·locant-les en una posició inferior). Violència és que intentin demostrar que no ets "ningú" perquè no s'enfadi la parella de la persona amb qui tens una relació, o que no se t'escolti quan expresses algun tipus d'incomoditat sobre la relació i que es prioritzin sempre els problemes d'una altra persona; sempre, siguin quins siguin, i sigui quin sigui el context.

Qui sol ser més sensible a patir aquesta violència són aquelles persones que són travessades per altres estructures (com el masclisme, l'heterosexisme, el racisme, el classisme, el capacitisme, etc.). Em preocupa el risc que persones amb molts privilegis s'apropiïn d'aquest discurs per victimitzar-se i dir que estan molt oprimits. Les que normalment queden més marginades en les relacions són persones que els travessen altres estructures. A més, les persones amb molts privilegis podrien, en alguns casos, beneficiar-se'n, ja que mantenir relacions amb poca implicació els suposaria -per part seva- no haver de sacrificar cap dels seus privilegis per a mantenir les seves relacions (dedicar-hi temps, atencions, compromisos o cures).

Trencar amb el pensament monògam

El consumisme relacional ens posa a moltes en situacions molt vulnerables. La parella sembla l'únic lloc on es pot trobar resguard en una societat patriarcal, capitalista i agressiva, especialment a qui ens travessa la violència estructural. Sovint es fa aquest apunt, però s'oblida d'assenyalar la falta de cures fora de la parella (o de certs tipus de relacions i les jerarquies) com també un dels problemes principals, deixant oberta la porta a seguir reproduint sempre el mateix per a centrar-nos en la parella com la "salvació" a tots els mals.

Porto temps criticant (molt) la monogàmia. La detesto. Però gairebé sempre que la critico sento una reacció molt forta d'altres persones, i suposo que el que critico és la falta d'alliberament sexual de les que s'identifiquen com a monògames: no és aquesta la meua principal intenció, ja que suposaria molta insensibilitat per no voler entendre les limitacions que ens trobem moltes persones en un procés com és qualsevol "alliberament". A mi, el que més em preocupa és la base de com ens relacionem, les jerarquies, la dominació i l'abús de poder. Em dol el procés en el qual es treu veu tan sovint a tantes persones, especialment les que ja pateixen vulnerabilitats. Les C, i totes les lletres que hi van al darrere, s'han convertit en la meua principal obsessió.

Trencar amb la monogàmia no hauria "només" d'implícit trencar amb el pensament que no ens permet tenir més "parelles" o poder tenir més sexe amb d'altres; tampoc no hauria "només" d'implícit aprendre a fer això sense maltractar-nos entre parelles o amants sexuals. Per mi, trencar amb la monogàmia és anar a la seva arrel: és trencar amb aquesta constant jerarquia, l'objectificació que esborra relacions, les seves cures, compromisos, així com les seves violències i maltractaments. És a dir, trencar amb la monogàmia, per mi, és aprendre a ser més conscients de les "altres": de totes les persones amb qui ens relacionem, i també amb aquelles que es relacionen amb les nostres relacions. Totes hem de ser mereixedores de ser reconegudes, com també d'afecte, de cures i de poder "ser". ●

Violència és que intentin demostrar que no ets "ningú" perquè no s'enfadi la parella de la persona amb qui tens una relació

Em dol el procés en el qual es lleva veu tan sovint a tantes persones, especialment les que ja pateixen vulnerabilitats

pàgina oberta

Delictes d'odi, racisme i posar el món del revés

Silvia Rispau i Mercader

Militant de l'Espai Antiracista de Salt i Girona

És lamentable, però quan milites en això que *grosso modo* solem anomenar moviments socials, haver de passar pels jutjats no és una cosa excepcional. Ara mateix escric de tornada del Palau de la (in) Justícia de Girona per acompanyar les amigues de la MAT, que s'enfronten a penes desorbitades per l'acció de la Torre 66, i fa només una estona l'Ermengol i la Bàrbara han estat detingudes en aquesta bogeria que és el Som 27 i més. És clar que no és ni normal ni democràtic que l'Estat tingui la repressió -penal o administrativa- com a resposta a les exigències polítiques, però el que és clar és que no ens ve de nou: això passa. Amb el temps moltes hem hagut d'aprendre coses d'una assignatura antirepressiva que no ens van ensenyar mai a escola, però que ens hauria anat la mar de bé: usurpacions, desordres públics i, si tens mala sort, atemptats a l'autoritat, danys i lesions són al catàleg habitual. He de confessar que mai no hauria pogut imaginar que podria afegir al meu currículum la condició d'investigada per un delicte previst específicament per protegir les minories i/o grups vulnerables a la discriminació: el d'odi. Com ha pogut passar que m'hagi equivocat tant de costat de barricada?

No, per sort, no és això. M'han imputat, amb dues companyes més, perquè formem part de l'Espai Antiracista de Salt i Girona, per una querella presentada (i aquí es comença a entendre tot i alhora tot es va tornant un enorme oxímoron) per un regidor de Plataforma per Catalunya (PxC) a Salt,

un tal Sergio Concepción, que no s'hi posa per poc i ens acusa també d'associació il·lícita i, molt coherentment, de manca que se suspenguin cautelament les activitats de l'espai i, fins i tot, les nostres personals “als carrers, internet i les xarxes socials”. Per resumir: un autèntic món al revés. Un món al revés que no li ho deu haver semblat tant a la jutgesa d'instrucció número 2, que -lluny del que hauria estat esperable en un món del dret: arxivar-la-s'ha esforçat a citar tot de testimonis de PxC, en la nostra absència per més inrri, ha acceptat a tràmit la querella i, finalment, ens l'ha notificada i ens ha citat a declarar com a investigades.

De vegades formar part del món al revés pot ser un honor. Sobretot si hi anem ben acompanyades de regidors-pallassos que practiquen l'odi col·locant-se un nas al costat d'un policia o de rapers que retraten amb tota la valentia les hipocresies del règim. És un món al revés creat per l'onada repressiva amb què l'Estat pretén ofegar la tardor republicana, que ha tingut tantes mancances, però que també ha estat prenyada -com mai des de 1978- de promeses i possibilitats de ruptura. Volen anihilar-la i tornar-nos, no pas al 19 de setembre de 2017, sinó a un món molt anterior, amb els drets i les llibertats públiques

/ NATALIA MENGHINI

-i tot el que puguin- arracades. I com de còmoda es troba PxC en aquest terreny!

PxC aprofita l'onada per intentar fer-nos callar, perquè per força ha de molestar-los que existim i que denunciem i provem de desemmascarar el seu discurs xenòfob, que pivota sobre la discriminació, la divisió i (ara sí) l'odi, com sempre han fet els seus vells referents feixistes. No volen haver de sentir que són un mer dany col·lateral del biaix que provoca el frau democràtic clamorós que tenim a Salt, amb un de cada tres veïns i veïnes majors

d'edat sense dret de vot per no tenir nacionalitat espanyola -i, en això, com també hem denunciat, la Llei de transitorietat jurídica republicana no aplicada n'era un mer calc.

Perquè volen poder convocar concentracions capcioses que vinculen sense vergonya inseguretats i immigració sense trobar-se al davant una de resposta que multiplica moltes vegades en nombre, i evidentment en pluralitat, la seva. Perquè volen poder exhibir el seu supremacisme insultant del *Primer els de casa* amb tota impunitat al carrer cada 23 d'abril, sense trobar-se confrontats per un *Tothom és de casa* massiu. Perquè quan decideixen jugar la carta institucional no volen que els espatllem la foto recordant que el tal Concepción en té altres, per exemple posant tot ufanós amb Nikos Mikhaloliakos, líder del partit neonazi grec Alba Daurada, condemnat per pertànyer a una organització criminal, entre d'altres, acusada de l'assassinat del raper antifeixista Pavlos Fyssas; o en la manifestació islamòfoba de Democràcia Nacional i Falange al Pla de la Boqueria l'endemà dels atemptats de la Rambla, que el veïnat va escombrar exemplarment; o a la porta del camp de la mort d'Auschwitz; o al cau de nazis que era el Casal Tramuntana, franquícia de Casa Pound; o fent exaltació militarista

barrejant tot d'armes amb banderes de les Joventuts Identitàries de PxC.

Al final, aquesta querella, que òbviament és un nyap jurídic i polític que retrata tot el sistema judicial que li dona cabuda, pot tenir una virtut: ajudar-nos a fer volar pels aires la normalització del que, de cap manera, es pot normalitzar, perquè obliga cadascú a mirar-se al mirall i prendre posició, perquè deixa sense espai els confortables silencis còmplices assentats sobre el privilegi i, per tant, l'exclusió. Perquè, si aconseguim situar-hi el focus, qui pot sostenir que és viable edificar poble sobre el fonament de la negació dels drets polítics d'un de cada tres veïns i veïnes? O sobre una segregació escolar tan escandalosa com, i només és el més clar dels exemples, l'escola de la Farga, sense una sola alumna filla de progenitors nascuts a l'Estat espanyol. O sobre la sensació de bona part del jovent d'estar permanentment sota sospita. O sobre un apartheid social invisible però del tot perceptible que anorrea la possibilitat de la interculturalitat. O sobre la normalització mateixa dels discursos racistes. O sobre...

No ens deixarem intimidar, hem decidit no fer ni mig pas enrere en la lluita contra el feixisme i el racisme i per la igualtat de drets i, ben al contrari, convertir aquesta querella en un bumerang que serveixi per apartar els discursos xenòfobs i aquells que els sostenen dels carrers, les institucions i els caps de totes plegades. Ens han volgut col·locar en un món al revés i aprofitarem per capgirar-lo tot com ha de ser: de baix a dalt. ●

“
Plataforma
per
Catalunya
aprofita
l'onada per
intentar fer-
nos callar,
perquè els
molesta que
existim i que
denunciem

Cap al residu zero

La Carlota, l'Eva i la Isabel han participat en la campanya *Jo sóc CoCo*. Comparativa dels residus generats durant un mes, abans i després del canvi d'hàbits / MARTA AMAT

Cada cop més persones i iniciatives porten a la pràctica l'anomenat *consum conscient*, una iniciativa que es basa a intentar no comprar el que no és indispensable i poder viure sense generar residus

Mariana Cantero | @cantero_mariana

Al voltant de l'any 2010, el relat de la necessitat d'anar cap al residu zero començà a impregnar, si més no conceptualment i en àmbits polítics, els textos i documents que conformen les visions estratègiques dels diferents països i regions de la Unió Europea. En paral·lel a aquesta tendència, la Comissió Europea va adoptar aquest objectiu i va dissenyar l'estratègia Europa 2020 -que aspira a una economia més eficient en la gestió dels recursos naturals-, ja que segons els organismes europeus la reducció de residus crea ocupació en el sector de la reparació i el reciclatge dels productes, alhora que permet reduir les despeses públiques i avançar cap a una economia baixa en carboni.

A Catalunya, el febrer de 2011, es constitueix l'Estratègia Catalana Residu i Emissió Zero (ECRZ), una iniciativa que sorgeix de diferents sectors de la societat i busca una revisió dels sistemes de producció i consum sota la premissa de la prevenció de residus. En aquest marc es coordinen diferents administracions i institucions locals, empreses, universitats i entitats socials. Quatre eixos sectorials que des d'aleshores s'encarreguen d'influir en el discurs, la formulació de noves propostes polítiques i les pràctiques per

promoure un canvi de paradigma en la gestió de residus.

L'ECRZ és també una eina per intentar trencar amb la tendència dels últims deu anys a Catalunya, on s'han estancat les xifres de la recollida selectiva. Actualment només el 30% dels residus municipals s'aprofiten, per la qual cosa, des de la iniciativa es considera que hauríem de canviar hàbits: consumir menys i millor, reutilitzar, reparar i instar a les empreses que facin productes amb certs criteris. També hem de demanar a l'administració que reguli i faci complir la normativa existent, malgrat la pressió que reben dels lobbys que prefereixen que no s'entri en la prevenció, com les grans empreses de begudes o les embotelladores, a les quals no els interessa que canviï el sistema ni assumir la responsabilitat del productor. Està clar, amb reciclar ja no n'hi ha prou, i la responsabilitat ha de ser compartida. Però què podem fer com a consumidores?

És possible viure sense generar residus?

Rezero (abans Fundació per a la Prevenció de Residus) va néixer l'any 2005 amb l'objectiu de posar èmfasi en la reducció de residus i aglutinar tots els agents im- »

» plicats en la seva gestió i producció, com ara l'administració, les empreses i la societat civil. També promou pràctiques específiques de prevenció. Enguany, ha posat en marxa la campanya *Jo sóc CoCo* (consumidor conscient), per tal de promoure l'estil de vida residu zero, visibilitzar la quantitat d'envasos i productes d'un sol ús (generalment de plàstic) que consumim en el nostre dia a dia i intentar que la fita sigui assumida cada vegada per més gent.

A la pràctica, aquest és un objectiu que implica un canvi en la manera de consumir de manera integral. Ja no parlem només d'anar a comprar amb carmanyoles per posar els productes frescos (carn, peix, embotits), comprar a granel tots els aliments que siguin possibles, portar carro i bosses de roba per a transportar la compra, sinó també altres accions que no imaginem quan pensem a no generar residus, com ara deixar de prendre cafè en càpsules, no comprar una bossa de patates o una pizza al súper si ens conviden a un sopar improvisat o canviar els bolquers d'un sol ús pels de roba. Totes aquestes vicissituds amb les quals s'han enfrontat les cinc llars que han adoptat el repte que els ha plantejat Rezero: ser consumidores conscients durant un mes i intentar generar la menor quantitat de residus possibles. Per això la fundació els ha dotat d'un kit de productes residu zero (bosses de roba, carmanyoles, compreses reutilitzables, bolquers...) i una llista de consells. El resultat es pot veure en una websèrie que publiquen en línia i que està tenint molta repercussió.

La Carlota, l'Eva i la Isabel són les protagonistes del primer capítol de la sèrie. Són estudiants i el fet d'adoptar el repte del residu zero ha comportat un canvi radical en els seus hàbits de consum. "Abans anàvem a comprar al súper i no ens fixàvem si els productes venien embolicats en plàstic o no, com compra tot hom en general", diu l'Eva. Ara utilitzen la copa menstrual i compren productes d'higiene personal i neteja de casa a granel i sense embalatge. Però el que ha canviat realment és que són conscients del que compren i dels impactes socials i ambientals que això comporta. "Som estudiants, és impossible comprar tot a granel i, si un dia anem a un sopar, potser comprem una bossa de patates, però ara ho pensem i fem tot el que podem. No som residu zero cent per cent, però anem canviant coses. Creiem que això anirà en ascens i hem influït en el nostre entorn. Els nostres amics al principi se'n reien, però ara tant la meua família com ells intenten comprar a granel i sense embolcalls, hem pres consciència. A més, és més sa, perquè, en general, el que ve més embolicat és més industrial", argumenta la Carlota.

Com elles, una parella d'urbanites, una de jubilats de Castellar del Vallès (foto), una parella amb un bebè i una amb nens en edat escolar han fet

seu el repte residu zero, però sempre d'acord amb les seves condicions de vida: mentre uns fan compostatge casolà, els altres es plantegen comprar vaixel·la reutilitzable per fer servir amb els amics. Finalment, es tracta d'optar per un model de consum diferent però no necessàriament nou. Tot i que han passat els anys i ha canviat el context socioeconòmic que ens condiciona (pràctiques socials com anar a comprar, ús del temps, horaris laborals), moltes de les considerades bones pràctiques de consum no impliquen més que tornar al que feia la gent abans: anar a comprar amb bossa, consumir begudes en ampolla retornable, comprar a granel i reparar o reutilitzar objectes i roba.

"La filosofia residu zero implica un canvi: de consumir productes a consumir serveis. Hi ha un nou consumidor que es planteja més quin és el seu impacte, la petjada que deixa en el planeta i busca com a alternativa no tant posseir, sinó gaudir més del servei de les coses sense necessitat de tenir-les en propietat. Està molt de moda parlar d'economia circular, i la reutilització és una de les seves formes que existeix des de fa molt", explica Rosa García, directora de Rezero. García aposta

per un consum responsable que vagi cap a un replantejament de la noció de felicitat, que no ha d'anar tan associada al

fet de tenir productes sinó de consumir més i millor. "Hem d'avançar, a les empreses el residu zero els surt molt bé, redueixen costos i com a consumidors hem de pensar que són moltes les guerres pels recursos", diu.

Des de Rezero posen el seu gra de sorra oferint la possibilitat a qui vulgui a sumar-se al moviment residu zero, fent acompanyament del procés i donant-los una sèrie de consells per evitar que entrin residus a casa.

Prestar en lloc de comprar

"Vaig viure a diferents països durant un temps i constantment necessitava coses i objectes que no em volia comprar

perquè crec que consumim massa i de manera poc responsable, com si els recursos fossin il·limitats. Jo tampoc volia tenir les coses en propietat, només fer-les servir", argumenta Javier Velasco, qui va fundar Lendi, una xarxa de préstec d'objectes entre veïnes del mateix barri. Velasco va arribar a Barcelona i va conèixer diferents iniciatives d'economia col·laborativa que el van fer pensar, i va muntar, amb unes 50 persones del barri de Gràcia, un grup de whatsapp amb la finalitat de constituir un grup de préstec d'objectes. Era l'abril de 2016. La cosa va anar creixent, es va reproduir

en diferents barris i actualment aglutina unes 1.000 persones de vuit barris. "Continuament s'hi apunta gent d'altres comunitats autònomes i, si no hi ha un grup constituït, les convidem a formar-lo i els donem acompanyament i el coneixement que hem acumulat fins ara", explica.

El funcionament de Lendi és simple i entronca amb el canvi de consumir productes a serveis: si una usuària necessita un trepant, per exemple, el demana pel xat de whatsapp i una veïna del mateix barri li ho ofereix en préstec. La dinàmica es pot fer servir amb finalitat de coses que tendim a atresorar, però que no fem servir quotidianament, amb la qual cosa no les necessitem en propietat.

"Tenim una connexió automàtica que és: ho necessito, ho compro. Com a molt, pots pensar a demanar-ho a un amic. Però hi ha un estudi que diu que el 80% de les coses que tenim les fem servir una vegada al mes o fins i tot menys. Llavors, tenim coses infrautilitzades i això implica recursos limitats que estem traient del planeta". Un canvi necessari en el model de consum que enllaça amb l'economia circular i col·laborativa ben entesa, que ens permet connectar com a individus sense la necessitat de tenir estructures majors darrere. "Ens permet prestar-nos serveis, objectes

Moltes de les bones pràctiques de consum no impliquen res més que tornar al que feia la gent abans

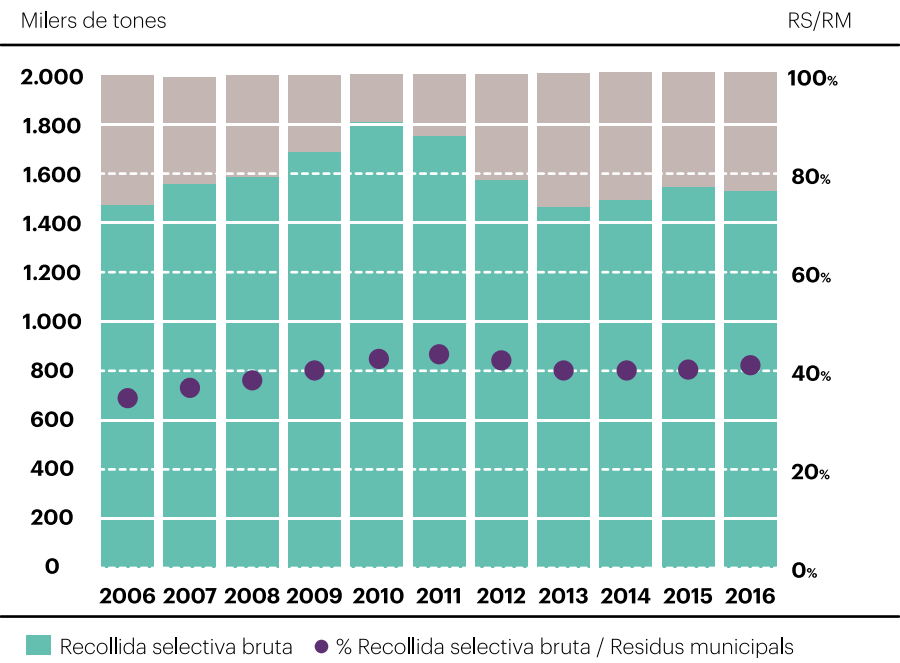
Com portar bossa i comprar a granel, usar ampolles retornables, reutilitzar objectes i roba

Javier Velasco va fundar Lendi, una xarxa de préstec d'objectes entre veïnes del mateix barri

El projecte va anar creixent i actualment aglutina unes 1.000 persones de vuit barris

La Julita i en Josep de Castellar del Vallès també han participat a la campanya / MARTA AMAT

Evolució de la recollida selectiva de residus municipals a Catalunya

FONT: Agència de Residus de Catalunya / LOLA FERNÁNDEZ

Gestos cap a la sostenibilitat

1. Portar sempre una bossa de tela per comprar.
2. Rebutjar activament les bosses de plàstic, amb nanses i sense nanses.
3. Portar una cantimplora plena quan s'és fora de casa i reomplir-la amb aigua de les fonts públiques.
4. Evitar les ampolles de plàstic d'aigua i sucs. Prioritzar garrafes i vidre.
5. Informar-se sobre els diferents sistemes de filtració de l'aigua corrent, escollir-ne un i provar-lo.
6. Rebutjar les palletes per beure. Practicar el mantra: *No vull palleta*.
7. Apostar per la compra a granel, pels productes de proximitat i de temporada. Els mercats i el comerç de barri poden ser un bon lloc per trobar alternatives.
8. Investigar si prop de casa hi ha alguna botiga de productes de neteja a granel i provar-los.
9. Fer una beguda vegetal a casa: d'arròs, civada, sègol, quinoa, soja, etc.
10. Comprar iogurt en pot de vidre o bé fer-ne a casa.
11. A la formatgeria, carnisseria o peixateria, comprar amb carmanyoles.
12. Rebutjar sempre el paper film de plàstic per separar les capes.
13. Evitar tots els productes que vagin embolicats en monodosi (galetes, xocolatines, etc.).
14. Comprar sabó de mans en pastilla.
15. Buscar receptes de pastes de dents casolanes. Fer-ne una i provar-la.
16. Evitar les tovalloles: la majoria no són biodegradables i se'n troben moltes a les platges i al fons marí.
17. Fer servir raspalls de dents de bambú o materials alternatius al plàstic.
18. Fer servir la copa menstrual i/o les compreses de tela.
19. Fer servir bolquers reutilitzables.
20. Fer boicot als productes que porten microplàstics (pasta de dents, exfoliants, detergents, etc.).
21. Prioritzar els productes concentrats. Ocupen menys espai i triguen més a gastar-se.
22. Rebutjar els tiquets quan anem a comprar. Són de paper, però la majoria contenen una capa de BPA (bisfenol A).

i coneixements els uns als altres, organitzar-nos autònomament sense els vells organismes i estructures”, diu Velasco.

Lendi va néixer com una manera de fomentar el consum conscient, però s’ha multiplicat en diferents grups: donar i reutilitzar objectes, fer un fòrum d’informació útil per a les veïnes, i prestar i demanar objectes puntualment. El projecte també es bifurca en Lendi sense plàstic, una comunitat que lluita contra el consum de plàstic d’un sol ús, i també s’està pensant a fer un grup contra el malbaratament alimentari. Com a escenari possible ja es visualitza portar l’experiència al rang de plataforma de comunitat de consum conscient i que qui tingui un projecte d’aquest tipus pugui sumar i no començar de zero. A finals de novembre de 2017 es va llençar l’aplicació del projecte, que busca desenvolupar una xarxa més estesa de nuclis barrials de préstec, a escala nacional o fins i tot internacional, per generar un impacte en la manera en la qual consumim com a societat i en la qual ens relacionem amb les veïnes. La iniciativa és autogestionada 100%, no rep subvencions ni ajuts de cap tipus, i actualment s’està organitzant un Goteo per millorar l’aplicació de la xarxa. “Si tots ens connectem per consumir d’una altra manera, canviarem el joc, la societat i el planeta. El potencial és enorme. La societat és la que sempre es mou primer”, rebla Velasco. ●

La iniciativa és autogestionada, actualment estan organitzant un Goteo per millorar l'aplicació

Segons un estudi, el 80% de les coses que tenim les fem servir una vegada al mes o fins i tot menys

#GOTreutilitzable
X UN MÓN + SOSTENIBLE

93 837 15 48
www.ecofestes.cat

Compra'l personalitzat!
Lloga'l Cot genèric de 30 i 50 cl
Renta'l Servei ràpid i eficaç
Gestió integral x grans esdeveniments!!

'INTOCABLES' PER MENSTRUAR

A l'oest més remot del Nepal, les dones que tenen la regla són apartades i castigades, una pràctica que es coneix com el 'chhaupadi'

Ivet Eroles | @IvetEroles

En el darrer any, almenys quatre noies han mort al Nepal per tenir la regla. L'última d'elles ha estat Gauri Bayak Budha, de 23 anys, que es va intoxicar per inhalació de fum el passat 8 de gener a la cabana en la qual dormia per la prohibició d'entrar a casa seva pel fet de tenir la menstruació. L'hivern passat, dues dones més van morir per la mateixa causa i una quarta va patir la picada letal d'una serp a l'estiu durant el seu aïllament. Tot i que no es disposa de xifres exactes, es creu que desenes de dones moren cada any en situacions similars.

Totes elles vivien a l'oest del Nepal, on es practica en diferents zones el *chhaupadi*, un costum d'origen hinduista que converteix les dones en "intocables" quan tenen la regla i durant el postpart. La seva aplicació varia segons la regió. En termes generals no poden tenir contacte físic amb persones ni amb aliments destinats a la resta de gent, ni tampoc vegetals ni productes làctics. També tenen prohibit tocar les fonts d'aigua principals, entrar a la cuina o utilitzar els lavabos habituals. Sovint pateixen restriccions per anar a l'escola i en molts casos han de restar fora del domicili familiar entre cinc i set dies, segons la comunitat. Aquest últim punt comporta que hagin de dormir sota estructures precàries, com cabanes, o als corral amb els animals. En canvi, sí que poden fer les feines del camp, tot i que reben una alimentació menys nutritiva del que és habitual, reduïda pràcticament a l'arròs, i procurant que algú altre els proporcionï aigua o consumir-ne de fonts brutes destinades a dones durant la menstruació.

"Durant el teu període, la gent no et dona menjar, te'l llencen. La creença que no s'ha de tocar els teus ancians encara persisteix", comenta Krishnamaya Upadhyaya, de 25 anys, en declaracions a la BBC, on relata que a la cabana on romania desterrada durant la seva menstruació "tenia por de tot allò que s'hi movia, els insectes i els animals salvatges". "La primera vegada que vaig tenir la regla tenia 15 anys, vaig estar fora de casa nou dies", explica Ishwari Joshi de Dhamilekh també al mitjà britànic.

Aquesta situació es produeix en una de les àrees més remotes del país, a quatre dies de viatge en autobús de Katmandú, la capital del Nepal, a les quals cal afegir unes quantes hores de trajecte a peu. El *far west*, en diuen, l'oest més llunyà. Una zona on no arriben turistes i que subsisteix enmig de l'escassetat econòmica. Això es tradueix en pobles habitats majoritàriament per dones, on la gran part dels homes han marxat a treballar a l'estranger i, entre els que hi resten, un percentatge elevat pateix problemes d'alcoholisme. Les picades de serp, la inhalació de fums per combustió o les infeccions

i malalties per manca de condicions higièniques no són els únics riscos als quals nenes, noies i dones estan exposades cada mes o després d'haver donat a llum. Moltes d'elles, a més, són violades pels homes de la seva comunitat en ser rebaixades a membres de la casta més inferior.

L'any 2016, durant la realització d'un estudi de Human Rights Watch (HRW) sobre el matrimoni infantil al Nepal, els membres de l'organització van recollir diversos testimonis de nenes que no assistien a l'escola durant el període menstrual. "A mesura que passaven els dies, l'absentisme augmentava i les noies es quedaven endarrerides; de vegades suspensien els exàmens, amb la conseqüència de ser expulsades o abandonar l'escola", detalla HRW, que destaca que "un 95% de les famílies d'algunes parts del mitjà i llunyà oest del Nepal practiquen el *chhaupadi*".

La tradició mana

"Normalment són les mateixes dones les que volen que se segueixi amb el *chhaupadi*", afirma Clara García Ortés, presidenta de l'ONG Be Artsy, que desenvolupa programes d'educació sexual i menstrual i projectes fotoparticipatius a la regió, amb l'objectiu de fomentar el debat entorn del *chhaupadi*. Tot i això, hi ha pobles on és notable la influència de xamans que defensen aquesta pràctica. El *chhaupadi* està arrelat en la creença local que les dones es tornen impures i contaminants mentre tenen la regla i, si no segueixen les restriccions que se'ls marca, poden ser acusades de les desgràcies que succeeixen en el si de la comunitat, com la mort d'animals i arbres, la crema de cases, l'aparició de malalties... "És difícil conèixer-ne l'origen, però podria trobar-se en el simple fet d'anar brutes durant la menstruació per no usar mitjans per recollir la sang", comenta García Ortés, que també distribueix copes mensuals.

El Tribunal Suprem del Nepal va prohibir aquesta tradició l'any 2005, i el mes d'agost de 2017 el parlament nepalès va aprovar una llei que castiga qui obligui les dones a practicar el *chhaupadi* amb una multa aproximada de 3.000 rupies (25-30 euros) i tres mesos de presó. Aquest estiu la llei entrarà en vigor, "però els diputats elegits recentment de moment no s'han pronunciat al respecte", adverteix la cooperant catalana.

Des que el *chhaupadi* es va prohibir el 2005, hi ha hagut diverses iniciatives per declarar pobles lliures de *chhaupadi* -els *Chhaupadi free*. Membres d'organitzacions no governamentals s'han coordinat amb les autoritats locals per destruir les cabanes d'algunes poblacions i així intentar erradicar la tradició. Però en la majoria de pobles s'ha seguit amb la pràctica, tot i lluir l'etiqueta de

Pateixen restriccions per anar a l'escola i, en molts casos, han de restar fora del domicili familiar entre cinc i set dies

Moltes d'elles, a més, són violades pels homes en ser rebaixades a membres de la casta més inferior

“Chhaupadi free”, sovint en condicions pitjors que les inicials, per la manca de cabanes o per la construcció d’infraestructures més precàries després de la demolició de les anteriors.

L’art de la cooperació

“Abans no tenia coneixements sobre la menstruació, però ara entenc que és un procés natural i en tinc una visió positiva. Puc fer que les noies que tinguin la regla per primer cop entenguin què és”, valora Tejana, veïna de Basti, un poble del districte d’Achham, una de les zones on el *chhaupadi* està més arrelat. Tejana participa en els programes impartits per Be Artsy i és usuària de la copa menstrual, que valora positivament: “No he de fer servir draps i em sento neta”.

Les membres de Be Artsy no pretenen imposar la seva visió sobre el *chhaupadi* ni jutjar una tradició aliena. Per això han desenvolupat un seguit de projectes que posen èmfasi en l’educació i el debat, perquè siguin les dones de les comunitats les que decideixin com encarar el seu futur. Clara García es desplaça cada sis mesos als districtes de Kalikot i Achham amb un equip d’infermeres i voluntàries nepaleses i internacionals que desenvolupen tallers orientats a nens i nenes, joves i dones. En aquestes sessions adquireixen coneixements sobre sexualitat i menstruació i aprenen a emprar les copes menstruals i el material d’higiene íntima que se’ls proporciona.

Els resultats obtinguts mostren que de les 111 dones que van participar en el seu últim programa, tan sols nou han manifestat que no han experimentat canvis respecte al *chhaupadi*. “És aviat per avaluar l’impacte que això suposa en les comunitats. Aquest abril obtindrem més informació quan iniciem els grups d’homes i seguim treballant amb els ja establerts”, comenta García Ortés, “en el primer viatge que vam fer a la zona, algun home es va queixar perquè no li agradava que ensenyéssim a les noies qüestions que van contra la tradició, com la de no beure llet, però aquest octubre vam estar-hi en ple Dashain, una de les festivitats més importants, i tots els homes que treballen a l’Índia estaven al poble i ens van rebre bé”. La cooperant catalana afegeix que “les dones saben que el *chhaupadi* no les beneficia i que està prohibit, i a poc a poc van acceptant la millora que comporta la copa menstrual i el fet de no sentir-se brutes per acceptar el canvi”.

“He comprès que la menstruació no és dolenta i permetré a les meves filles viure dins de casa quan tinguin la regla. Les copes han tingut un impacte positiu perquè la nostra roba ara està sempre neta i és fàcil seure, estar dreta, caminar i treballar”, comenta Radhika, també de Basti. En la mateixa línia es pronuncia Nandakala, del poble de Kunti Bandali, al districte d’Achham: “Amb la copa és fàcil anar a l’escola i fer treballs al camp, ara puc menjar fruita i productes làctics, però segueixo sense poder entrar dins de casa”.

“Fa tot just un any estàvem a Basti i vam coincidir amb el Dia Internacional de la Dona Treballadora, el 8 de març”, recorda Alba Parrado Puente, infermera voluntària per Be Artsy. “Nosaltres pensàvem fer alguna activitat, però elles ens van dir que ja tenien un programa preparat”. “No volem més *chhaupadi*, no volem més violència, cridaven dotzenes de dones del poble. Va ser una passada, molt emocionant”, explica la infermera lleonesa, que també reconeix que al segon poble que van visitar, Kunti Bandali, en aquell moment no hi havia una voluntat tan explícita per part de les dones per posar fi al *chhaupadi*.

Be Wrtsty porta a terme un projecte fotoparticipatiu en què es lliuren càmeres fotogràfiques a un grup de nenes i dones voluntàries amb l’objectiu que retratin allò què no els agrada de la seva menstruació. “Les membres de l’equip tenim prohibit pronunciar la paraula *chhaupadi*, per no influir en el resultat”, puntualitza García Ortés. Moltes de les fotografies obtingudes mostren les conseqüències del *chhaupadi* i és en aquest context quan les nenes i dones comencen a parlar-ne per arribar a les seves pròpies conclusions. Aquestes fotografies també són exposades a les poblacions, per estendre la reflexió amb tots els membres de la comunitat.

Abans de prosseguir la marxa cap al següent poble, s’organitza un taller que repassa com es viu la menstruació en diferents parts del món, des de les pràctiques similars al *chhaupadi* fins a les Red Tents -tendes vermelles- dels nadius nord-americans, unes cabanes que veneren a les dones que menstruen i on es practiquen ritus per connectar amb la seva saviesa. Moltes de les dones queden impressionades amb la varietat de concepcions sobre el fet de menstruar. Està a les seves mans decidir com viure un nou període. ●

Una noia es prepara per passar la nit a la cabana del *chhaupadi* / MOISARA DE BASTI

Si practiques el ‘chhaupadi’, no pots...

- tocar els vegetals
- tocar els productes làctics
- tocar els aliments que han de consumir altres persones
- tocar les persones
- tocar les fonts d’aigua principals
- entrar a casa
- entrar a la cuina
- utilitzar els lavabos habituals

i t’exposes a...

- quedar desterrada en una cabana, a l’estable dels animals o sota precàries estructures
- l’absentisme escolar
- les intoxicacions per inhalació de fum
- passar fred
- les picades i els atacs d’animals
- les infeccions i les malalties
- les violacions

DIÀSPORA KURDA A EUROPA: LA RESISTÈNCIA D'UNA IDENTITAT A L'EXILI

Prop d'un milió de kurdes s'articulen per tot el continent en una xarxa que manté viu el moviment d'alliberament del Kurdistan

Laura Solves | @PicaduraTaranta
Berta Camprubí | @bertacamprubi
Estrasburg

“Érem pobres, parlàvem kurd a casa però no vaig saber que jo era kurd fins que vaig tenir quinze anys. Al carrer havíem de parlar turc, no teníem drets com a kurds... Estava prohibit ser kurd”. Hassan Demir va néixer el 1962 al nord del Kurdistan. No va ser fins al 1978 -quan Abdullah Öcalan, Sakine Cansiz i altres activistes kurdes van fundar el Partit dels Treballadors del Kurdistan (PKK)-, que va saber “la veritat: la identitat kurda existia”, recorda amb emoció Demir. Després de netejar sabates, vendre cafès i tes al carrer i treballar en la siderúrgia des dels cinc anys, abans de fer els divuit va decidir marxar a Europa. “Turquia era cada cop més perillosa per a les kurdes. El meu oncle era a Alemanya i em va passar diners per anar-hi”.

Com Demir, des dels anys 60 i amb diversos pics migratoris -sobretot durant la dècada dels 90-, aproximadament tres milions de kurdes s'han vist obligades a fugir de la seva terra. Les causes de la diàspora, sempre amb una clau ètnica de rerefons, van ser econòmiques en algunes circumstàncies i regions concretes, però han sigut sobretot polítiques i socials per a les kurdes de tots els països en què el Kurdistan va quedar dividit l'any 1923: l'Iraq, l'Iran, Turquia i Síria. Persecució, repressió, tortura i pobles sencers massacrats. Desenes de milers de persones assassinades pel sol fet de ser kurdes. Avui, la majoria de les exiliades viuen a Europa, concentrades sobretot a Alemanya -més de 800.000-, l'Estat francès -500.000-, Suècia, Bèlgica o Suïssa -150.000 entre els tres països-, i el seu teixit organitzatiu és extremadament actiu, plural i articulat.

Una xarxa resistent

Quaranta anys després de la seva partida, Hassan Demir viu a Estrasburg amb la seva família, on participa de l'associació kurda de la ciutat: la casa del poble kurd o *komalê*. Actualment 430 ciutats europees tenen *koma*les funcionant activament, que -juntament amb centenars d'associacions kurdes culturals, de joves i de dones- s'entrellacen dins el gran paraigües que representa el Congrés de la Societat Kurda Democràtica a Europa (KCDK-E, per les seves sigles en kurd). Mentre que la capital de l'activitat política de la diàspora és Brussel·les, on hi ha el Congrés Nacional del Kurdistan, el nucli fort activista del moviment es troba repartit entre diverses ciutats alemanyes, amb les NAV-DEM o cases democràtiques de les kurdes, organitzacions

cada vegada més perseguides i reprimides per l'Estat alemany en coordinació amb el turc.

Amb diferents nivells de responsabilitat i implicació, són centenars de milers les kurdes que participen del megaentramat del KCDK-E, a través del qual ha resistit per dècades i a més de 4.000 quilòmetres de distància el sentit d'arrelament a un territori i a una cultura perseguida i invisibilitzada en l'àmbit global. Organitzades en comunes, comissions temàtiques i assemblees en el si de tots els col·lectius, es posa en pràctica el mateix paradigma que impregna avui la revolució de Rojava, el confederalisme democràtic -ideat per Öcalan, líder empresonat des de fa dinou anys. “No només volem salvaguardar la nostra cultura, sinó també difondre un nou model de vida lliure”, predica Jiyan Karahan, representant del Moviment de Dones Joves Lliures a Suïssa.

‘Welatparêzî’ o l'amor per la terra pròpia

Des d'entregar un salari mensual cada any fins a acollir quadres -perfiles d'alta responsabilitat dins l'organització- en funcions diplomàtiques internacionals a casa seva, les famílies del moviment kurd requereixen generositat i entrega. En llenguatge occidental són anomenades “famílies patriotes”, però el concepte precís, en kurmanjî, és *welatparêzî*, o aquelles que reuneixen “el principi que connecta la terra amb la ideologia, la producció i la cultura [...] que, contra el nacionalisme i la colonització, destaca l'amor per la pròpia terra. És a través d'aquesta idea que el poble ha après, desenvolupat i protegit el teixit de les seves societats, els seus valors històrics”. Així és definit per la jineologia, el paradigma del coneixement de les dones desenvolupat pel moviment kurd des de fa dècades, al qual han posat nom fa pocs anys.

A Europa, totes tenen en comú almenys tres coses. La primera, un territori llunyà i anhelat. “Cada dia penso a tornar al Kurdistan amb la família, és l'objectiu de tot”, confessa Mahir Heval, kurd resident a Luxemburg. La segona, el llarg camí recorregut fins al lloc on els ha tocat viure. “Vam haver de deixar els meus germans enrere perquè no teníem prou diners i vam venir amb els meus pares sota un camió, a l'espai on es guarda la gasolina de reserva, untats de greix perquè els gossos no ens ensumessin”, testimonia Destan Botan, jove kurd resident a l'Estat francès. I la tercera, unes dificultats constants; burocràtiques, socials -entre l'assimilació i la integració- i polítiques però sobretot emocionals, que, gràcies a estar organitzades, apaivaguen. “Tenia

La majoria d'exiliades kurdes a Europa viuen a Alemanya, l'Estat francès, Suècia, Bèlgica i Suïssa

Unes 430 ciutats europees tenen cases del poble kurd funcionant activament

Membres del moviment del jovent kurd a Europa fan danses tradicionals en un descans de la marxa al seu pas per Estrasburg
/ LARA M. PASCAL (KRASNYIBCN)

30 anys quan vaig haver de marxar de Sulaymaniyah -l'Iraq kurd- perquè treballava al diari *Azad* (Llibertat) i perquè la meva germana ja havia caigut com a màrtir en una massacre a Erbil", explica la periodista Necibe Qeredaxi, qui avui té 51 anys i col·labora amb diferents mitjans de comunicació kurds, com Stêrk TV, que visibilitzen de manera quotidiana l'activitat del moviment kurd a Europa i l'actualitat al Kurdistan.

L'alliberament de la dona a la diàspora

L'any 1993, una tercera part de les forces armades del PKK ja eren dones. "Ningú en el sistema d'estat-nació és lliure, especialment les dones, i aquest és el motiu pel qual la lluita ha de ser forta amb totes les dones", explica la jove Karahan. Més enllà de participar en les *komales*, les dones s'organitzen autònomament a través del Moviment de Dones Kurdes (TJK) i el Comitè de Jineolojia. El primer, explica Nursen Kidiz, representant internacional del TJK, a més de reflectir la lluita de les dones al Kurdistan busca ser present en tots els àmbits de la vida: polític, cultural, econòmic i social. El Comitè de Jineolojia, en canvi, té l'objectiu de crear una xarxa global de dones al món i expandir la revolució de les dones. "Nosaltres considerem que la primera colonització al món va ser sobre les dones, i per mi la jineolojia és tornar a la nostra pròpia emancipació, a la nostra pròpia llibertat vital", expressa Kidiz.

Zozan Afrin, representant del Partit de la Unió Democràtica (PYD) de Rojava, manifesta que moltes kurdes i internacionalistes a Europa sol·liciten anar a lluitar a Rojava. "Quan ens ataquen ens protegim a nosaltres mateixes, és el nostre deure. Hi ha moltes dones que volen anar a Rojava perquè no poden quedar silenciades", assegura. I és que, com diu Dilek Ocālan, parlamentària del Partit Democràtic dels Pobles (HDP) a Urfa, Turquia, la guerra a Afrin "no és només una guerra contra els drets humans, sinó una guerra que defensa la masculinitat". Sakine Cansiz, Fidan Doğan i Leyla Soylemez, les tres activistes kurdes assassinades a París l'any 2013, foren també màrtirs d'aquesta

mateixa filosofia. "Crec que hem d'universalitzar la nostra lluita, que ara ja és dins del cor d'Orient Mitjà. És una esperança d'emancipació, de llibertat, és una esperança de lluita contra totes les formes del patriarcat, contra els feminicidis, contra els genocidis", afegeix Nursen Kidiz.

Llabor d'una identitat desterrada

Gökce Nujîn és kurda, tot i que va néixer l'any 1996 a l'Estat francès. Sacseja el cos d'una manera única, unida pels dits petits de les mans a desenes de companyes kurdes en una de les més de 30 danses que coneix. "Hi ha unes 76 danses diferents, cada dansa es reconeix per si sola, si és per un casament, una mort, per l'estiu, etc.", explica l'artista yezidita Amelê Can. "A l'abril no dansem perquè és la natura la que dansa, és ella qui es casa i el que fem és agrair-li", exclama, expressivament. Can viu a Alemanya des de fa 48 anys i ha celebrat 48 *Newroz*, el canvi de cicle kurd. "Li dec tot a la meva mare: a Europa han sigut elles les que han conservat la nostra cultura, gràcies a ella he pogut desenvolupar tot aquest potencial artístic", assegura el músic.

La resistència de la cultura i la identitat kurdes en la diàspora es dona, en gran part, gràcies a la funció natural de les mares i els pares dins l'àmbit familiar. Parlar en la llengua pròpia i posar canals kurds a la televisió a casa o mobilitzar-se als carrers de manera habitual, ha sigut segurament la lluita més efectiva d'aquest poble desterrat. Això ha fet, a la vegada, que un altre dels col·lectius kurds més ben organitzats sigui el de les joves. "Les joves kurdes també formem part del sistema del Congrés Popular del Kurdistan (KGK), basat en el confederalisme democràtic, tot i que gaudim d'autonomia", explica Karahan. "Som gent jove en diàspora, per tant, és molt important no deixar perdre el nostre fons cultural, històric", posa en rellevància la jove líder, molt rotunda també en un últim concepte: "A Europa pots parlar una mica més, és veritat, però no canvia res: això d'aquí no és llibertat, vull deixar clar que jo no seré mai lliure a Europa, per mi l'únic lloc on seré lliure és el Kurdistan." ●

Les dones s'organitzen autònomament a través del Moviment de Dones Kurdes i el Comitè de Jineolojia

Parlar en la llengua pròpia, posar canals kurds de TV o sortir als carrers són algunes de les formes de lluita

L'ASSALT SECURITARI

Sota la premissa de voler-nos protegir “de qualsevol mal”, la nostra societat viu un procés de securització en detriment de drets i llibertats

L'anàlisi de Sonia Andolz | @SoniaAndolz
Politòloga

Aquests darrers anys ha sorgit el debat sobre el retrocés de la democràcia originat pel model i el sorgiment de les anomenades *democràcies il·liberals*. Es calcula que de tots els estats del món, només un terç són democràcies reals, un terç són estats dictatorials i l'altre terç són sistemes híbrids i desiguals. Aquest darrer model, de difícil classificació, provoca recels i inseguretat a les democràcies plenes. El sistema es va dissenyar pensant en estats homogenis i compactes que no donessin sorpreses. Les grans estructures necessiten estabilitat i continuïtat per assegurar el control de l'*statu quo*, i l'economia és poc amiga del risc i la imprevisibilitat. Si bé la fi de la Guerra Freda va permetre abandonar la lògica de blocs i l'economia va agafar el protagonisme, permetent noves aliances i relacions bilaterals de forma global, arran dels atemptats de l'11 de setembre de 2001 l'àmbit de la seguretat assalta les relacions internacionals.

Vivim una progressiva securització de tots els àmbits de la vida social i política en la qual els estats vetllen per nosaltres. Això és el que se'n diu des d'aleshores. La seguretat marca les relacions entre països i té com a finalitat protegir-nos. Protegir-nos “de qualsevol mal” encara que no el coneguem. Si bé aquesta premissa podria arribar a entendre's des de l'òptica dels estats socialdemòcrates, on l'estat té un rol intervencionista, no tot és ni hauria de ser justificable en una democràcia. Molts governs democràtics han pres un to paternalista envers la societat i argumenten molts silencis perquè “és per la seguretat de tots”. Els drets i les garanties als estats democràtics no s'han assolit fàcilment. Segles de lluites i sacri-

El canvi climàtic és, ara mateix, l'única amenaça a la seguretat que es podria considerar realment global

ficis han fet que les democràcies siguin el model “menys dolent” i acceptat majoritàriament. Si el club és de les democràcies, ho ha de ser per a tot, també per als assumptes de seguretat. La democràcia com a sistema imperfecte no es pot permetre retallar drets ni garanties. El fals dilema entre seguretat i llibertat s'ha d'abordar de manera àmplia, plural i tenint en compte tots els actors. Ara bé, la realitat demostra que molts assumptes i decisions polítiques que es posen sota el paraigua securitari no ho són en realitat. La seguretat sembla més la narrativa que molts líders adopten per tal de justificar decisions poc coherents o legítimes basades en interessos econòmics. El mateix s'aplica a l'enfortiment de relacions entre democràcies i països no democràtics basades en l'entesa entre els seus líders. Benvinguts a la seva seguretat.

Si ens guiem pel pes que té en l'opinió pública internacional, el terrorisme global, la guerra a Síria i Corea del Nord són els majors reptes securitaris del moment. Aquesta premissa ja és esbiaixada, ja que

pertany a una visió totalment occidental i de l'anomenat nord global. El canvi climàtic és, ara mateix, l'única amenaça a la seguretat -ambiental, en aquest cas que podria considerar-se realment global. La resta de fenòmens, tot i ser transversals, no són globals. A totes les regions del món el terrorisme global és present, i també es podrien veure afectades per una escalada nuclear, per descomptat, però no és la prioritat en l'agenda. La guerra a Síria i els milions de desplaçats forçats, tot i ser més rellevant en xifres que altres conflictes armats actuals, tampoc és única ni excepcional. Si mirem aquests tres fenòmens des de la visió dels estats democràtics, no justifiquen un retrocés en drets individuals i col·lectius.

El terrorisme es pot combatre amb noves formes i mecanismes, però dins del que permeten els sistemes de dret. Només així es conté el mal que fa i, al contrari, vulnerant drets i llibertats s'amplia l'efecte negatiu que persegueix. Corea del Nord, l'Iran o fins i tot Trump només poden abordar-se des dels tractats internacionals i els esforços dels països no nuclears per tal de mantenir un món lliure d'armes nuclears. Permetre que el president de la democràcia líder banalitzzi l'ús d'armes nuclears ens debilita i fa vulnerables. Per últim, la guerra a Síria no és -en cap cas- una amenaça securitària sinó una crisi humanitària. Tenim mecanismes de protecció per a les persones desplaçades i recursos per dur-los a terme. No ens cal modificar els nostres sistemes sinó posar-los en pràctica. La nostra seguretat té un preu però, si vivim en democràcies, hauriem de poder decidir si el volem pagar, tenint coneixement i esperit crític davant la decisió. ●

/ VEGA ASENSIO

Dibuixant ciència

Parlem amb quatre il·lustradores científiques per saber l'estat d'una professió que enguany es podrà conèixer al “CI! Cicle de Tallers d'Il·lustració Científica”, que tindrà lloc arreu de Barcelona

Marta Molas | @martathegoodone

Des de petites hem vist il·lustracions científiques arreu: enciclopèdies; llibres de text; ressenyes als museus, als diaris. De més grans, als llibres de la Facultat o a les comunicacions científiques. Però aquesta és una professió desconeguda, poc visible. Tot i que sembla que el panorama va canviant. En parlem amb quatre referents de la il·lustració científica: Carles Puche, les doctores Carolina Martí i Vega Asensio, i el doctor Manuel Romera.

Entre la vocació i l'atzar

Però com s'hi arriba, a aquesta professió? Existeix una formació professional, un grau universitari? No. “Aquests i aquestes professionals normalment tenen formació científica i han virat cap a la il·lustració, o són professionals de Belles Arts que s'especialitzen en ciència”, explica Vega Asensio, doctora en Biologia i il·lustradora científica impulsora del primer postgrau en aquesta disciplina a l'Estat espanyol, concretament a la Universitat del País Basc. Carles Puche, en canvi, un dels il·lustradors científics més prolífics i coneguts a Catalunya, hi va arribar per casualitat, quan en una reunió d'amics, el llavors director de l'Escola de Natura Can Leonard del Parc Natural del Montseny es va fixar en un dibuix de papallones de Puche i li feu el primer encàrrec: diversos pòsters sobre paisatges naturals del Montseny. Carolina Martí (geògrafa i investigadora al Laboratori d'Anàlisi i Gestió del Paisatge de la Universitat de Girona) i Manuel Romera (oftalmòleg i director de la Unitat d'Oculoplàstia i Òrbita i la Unitat de Neuroftalmologia de l'ICO Barcelona), en canvi, van aficionar-se a aquesta especialitat durant els estudis universitaris.

I és que “normalment són professionals autodidactes, ja que la formació reglada d'aquesta disciplina és inexistent a Espanya. És un dels principals factors que fan d'aquesta professió una desconeguda”, afirma Asensio. “Sí que existeix un curs d'extensió universitària a la Universitat de Sevilla d'Introducció al Dibuix Científic, i es pot accedir al curs en línia Mooc gratuït ‘Dibuixant la natura, la ciència i la cultura: il·lustració de la història natural’ de la Universitat de Newcastle, Austràlia”, ens explica Martí. A més, l'any passat, i posant els ulls en institucions pioneres com la Johns Hopkins dels Estats Units -que té més de 100 anys d'història en l'ensenyament d'aquesta assignatura-, la doctora Asensio va impulsar el primer títol propi d'Especialista Universitari en Il·lustració Científica, que ja ha obert places per a la segona edició. “El que necessiten els estudiants de ciències és tenir clar que el seu ofici implica comunicar-se i comunicar. I l'eina del dibuix és fonamental. Per desgràcia, en el sistema educatiu actual hem perdut aquest poder, la competència d'un simple llapis”, assegura Asensio. Si teniu ganes de recuperar-la, una opció és el “CI! Cicle de Tallers d'Il·lustració Científica”, que ha organitzat Dandelion Contents en diferents institucions científiques i culturals de la ciutat de Barcelona.

Pura o divulgativa

“Tota la il·lustració científica, sigui de l'especialitat que sigui, té les mateixes característiques. Ha de poder comunicar. Hi ha, però, dos tipus d'il·lustració de ciència: la divulgativa i la científica pura. La característica principal de la científica pura és que s'ha de poder mesurar. Per això sempre ha d'anar acompanyada d'una indicació que »

» n'expliqui l'escala a què s'ha dibuixat", ens explica Carles Puche. "La divulgativa acompanya textos dirigits a un públic més ampli interessat en el motiu que la il·lustració representa". Carolina Martí situa els primers mestres: "Les il·lustracions científiques de referència són els estudis anatòmics de Leonardo Da Vinci (1452-1519) i les espectaculars làmines biològiques d'Ernst Haeckel (1834-1919)", i segueix, "però en l'actualitat el nivell d'especialització és molt gran, no tenen res a veure les il·lustracions tècniques d'un esquema de muntatge amb les mèdiques d'un procés d'embriologia. L'il·lustrador que vol dedicar-se a dibuixar alguna parcel·la específica de la ciència requereix tal profunda formació en el camp escollit que se n'especialitza. Als Estats Units hi ha l'Associació d'Il·lustradors Mèdics, imagina't!", conclou. Manuel Romera podria ser l'impulsor d'una associació homòloga al nostre país. Ell és il·lustrador mèdic i, tot i això, també ens parla d'especialitzacions dins la seva branca: "Potser la il·lustració quirúrgica és la que té més entitat pròpia, ja que ha de reflectir els passos precisos per entendre un procediment quirúrgic, els gestos manuals dels cirurgians, l'instrumental i l'anatomia quirúrgica".

Dibuix a mà alçada o en digital

"Actualment, la il·lustració digital és la més usada i pràctica. Té un avantatge indiscutible: la possibilitat de corregir i modificar tantes vegades com es vulgui i de reutilitzar el material previ", ens explica Romera, i segueix, "les il·lustracions a l'aquarel·la o amb aerògraf tenen una qualitat artística insuperable, però els que no som artistes podem treure més partit del programari, que ha evolucionat molt en la darrera dècada, incorporant el modelatge i l'animació 3D, amb unes possibilitats i complexitat enormes". Puche és segurament el més artista de tots, té un historial de 3.000 dibuixos fets a mà. Però és tot vista i llapis? Ens aclareix: "L'il·lustrador científic calca, i molt! Calca a partir del motiu real a dibuixar o a partir de fotografies fetes a camp pel mateix il·lustrador. Els avenços en el camp de la fotografia i del vídeo han facilitat enormement la feina. Quan vaig començar es calcava fent servir un retroprojector de diapositives. Avui, és molt més fàcil fer bones fotos, s'han abaratit els costos i podem manipular la imatge nosaltres mateixos".

Posi'm una il·lustració científica

Per a què s'encarreguen les il·lustracions científiques? A l'estudi de la doctora Asensio li'n demanen per "acompanyar formats escrits com tesis doctorals, articles científics, pòsters, blogs especialitzats, panells explicatius, articles de divulgació o textos orals amb presentacions de diapositives", explica. Puche ha tingut encàrrecs molt diversos i més populars, com l'encàrrec que va rebre -juntament amb la Meritxell Campos- per il·lustrar un llibre de cuina noruec on volien representar tots els ingredients de la seva oferta culinària de manera científica. "Si parlem d'il·lustració divulgativa, poden encarregar-te dibuixos per una sèrie de segells de Correus dedicats a la fauna o flora d'un lloc determinat, les il·lustracions d'un llibre de text escolar, cartells on es donin consells mèdics d'higiene bucal...", enumera Puche. De les qua-

/ CARLES PUCHE

"L'eina del dibuix és fonamental. En el sistema educatiu actual hem perdut aquest poder, la competència d'un simple llapis", assegura la doctora Vega Asensio

tre entrevistades, cap d'elles viu exclusivament d'aquesta professió: s'ho combinen amb altres activitats remunerades o amb la docència. El cas més flagrant és el de Puche: malgrat una llarga trajectòria, diferents premis i exposicions fins i tot al New York State Museum, la il·lustració "sempre l'he tinguda com un suplement de la meua activitat professional, que res tenia a veure amb el món de la ciència ni del dibuix", conclou.

Estat de la professió

"Des que vaig començar als 80 fins avui, la il·lustració científica al nostre país ha experimentat un augment tant en el nombre d'il·lustradors que la practiquen com en el mercat de treball. Quan vaig començar, no érem més de tres o quatre els que impartíem cursos d'il·lustració de ciència. Ara em costaria dir quants tallers, cursos i trobades es dediquen, amb més o menys intensitat, a ensenyar il·lustració científica. També han augmentat les possibilitats de viure només dibuixant ciència, especialment a partir que universitats i els centres de recerca han incorporat la figura de l'il·lustrador científic dins dels seus programes d'investigació", explica esperançant Puche.

Cap il·lustradora científica viu exclusivament d'aquesta professió; malgrat llargues trajectòries, reconeixements i premis, la combinen amb altres activitats remunerades

La dona, referents i presència

En el marc d'aquesta edició del 8 de març de la DIRECTA, no podíem oblidar la perspectiva de gènere. Preguntant a les entrevistades (dones i homes), comença Carolina Martí: "Un referent de la il·lustració científica femenina és la naturalista i entomòloga alemanya Maria Sibylla Merian (1647-1717). Actualment, em fascina la polivalència i tècnica de María Viñas, una jove il·lustradora científica gallega amb molt de recorregut i encara més futur. I hi ha altres molt bones il·lustradores, com la Vega Asensio o la Blanca Martí de Ahumada. També m'agrada molt la Rachel Ignatofsky, una jove il·lustradora científica divulgativa americana amb una producció fresca, senzilla, per a tots els públics". El nom d'Asensio es repeteix en boca de totes les entrevistades. Se la reconeix pels seus dibuixos però també "pel valor de muntar un postgrau i per estar treballant en una futura associació nacional d'il·lustradors científics", explica Romera. Malgrat l'augment de la presència de dones en la professió, la mateixa Asensio reivindica: "Però no és equitatiu. Si et fixes en el nostre postgrau, la majoria de professors (molt al meu pesar, ja que en sóc la coordinadora), són homes. I, no obstant això, l'alumnat és femení: de setze persones inscrites a la primera edició, tretze són dones. El canvi que es donarà és clar". ●

MARINA MASCARELL

THREE TIMES REBEL

Del 15 al 18 de març

Una reflexió sobre la desigualtat de gènere

Més informació, entrades i abonaments a mercatflors.cat

MERCAT DE LES FLORS

CASA DE LA DANSA

De la història de les històries d'un barri

Una empenta per lligar subjectivitats

El relat de Núria Armengol | @nuria_armengol

Les files d'edificis s'enfilen fins a fitar l'infinit fidel que empeny a viure. A vegades. D'aquest camp desensantsat, al costat dels vells maons tan grisos que estan a punt de fer caure l'últim record de la fàbrica. Una estació de tren amb hotel massa il·luminada- comptant espectres fugissers d'avui matí, la nit passada. Que caigui el sol altra vegada. Que m'abrigui la fosca de fred, que em fibli la pell, que em torni la vida que el sol m'arrabassa. Vorera i passa. Dels cotxes el soroll, de les persones més soroll encara. La visió, una bufetada. Per una banda i per l'altra. Travessa la plaça, que pari el mareig, entra a algun cau. Tots aquests llibres i ni un que t'encengui la mirada. Tots aquests marges i cap que et reculli dedins. No desesperis, torna a buscar, quelcom hi haurà amagat a darrere. Potser un poeta. Quatre versos absurds i sense amor, no val la pena. No és ja de vesprada? Com costa fer caure el dia en aquesta ciutat malgastada. Puc pensar en tu, imaginar el teu somrís, sentir la teva veu que m'escalfa. On deus ser, ara? Et trobaré, avui? M'agrada veure com t'espantes. Que et sobti la meua presència, que no sàpigues com mirar-me. T'encantes. Plou, i ho fa perquè el terra no brillava. Ara s'escampen els llums dels semàfors, fan sanguina i apareix desdibuixada la vida. Una taca vermella per dir-me que puc vessar. Si xoqués amb tu en girar la cantonada. El carreró és buit i em fa una buidada. Que de les venes en surti aigua. Que em faci de pluja, que sigui vorera brillada, que em torni mirall on la gent s'emmiralla. Ni jo veig ningú, només penso en tu i faig de ser tu perquè em faltes.

Havia ensopegat una altra vegada sortint de casa. Aquell cony de sot. Pensava que podria evitar-lo, s'ho creia. Ho raonava. En alguns moments, quan hi rumiava, veia el sot com el gran defugible, allò tan estrany que t'espanta, allò que intueixes que et malferirà. D'altres, veia el sot com l'única possibilitat de ser. Natura és cruel, es deia. Aquest cony de sot i jo, com una atracció inesgotable. Tota la ràbia que es refugiava dintre seu clamava intempèrie quan topava amb el sot. La més pura, calenta, vigorosa energia l'encenia i feia ser flama a punt de fogallejar-ho tot. Cony de sot. No, això no va bé, què hi fa aquí, m'entrebanca, per què. Quina necessitat tinc d'un forat davant de casa. Hi és, recorda-ho, quan surtis, un saltiró. Però no. De cap al sot i a cremar, a passejar essent torxa, a il·luminar els caps sense rostre que envaïen el carrer. Maldava per comprendre-ho, ben d'enceses i amb fervor; però els pensaments, fugaços, es llançaven com guspires cap a la gent i s'apagaven tan ràpidament que ni el vent bufant els atrapava. Però aquella potència no la tenia a casa, sense el sot res clarejava.

/ ANNA BOHIGAS

Hi havia algú que es mirava aquell tros de ciutat des d'un lloc que era impossible especificar. Més d'un havia intentat localitzar el punt, se n'havien fet estudis, càlculs. Res del que aparentment era visible servia per traçar camí. I, tot i això, apareixen com per art de màgia imatges, fotografies del barri; es despertaven els records, els futurs; s'hi vivia, d'alguna manera. De l'estació del tren, passant pel parc, arribant a la plaça. Dels carrers estrets i adaptats al terreny d'una banda a la quadrícula de l'altra. De la via principal, en bullici o despoblada. Hi havia algú que pensava el barri i el podia fer laberint, casa de nines, camp de concentració, bosc encantat. I no hi havia manera de trobar-lo. Un dia, però, va passar una cosa estranya. Aquesta és la història com la contaven pel barri:

“Uns quants, cansats i inquiets, es van unir per fer una ronda de vigilància. A qui sigui trobarem, exclamaven. Ho tenien molt clar. Avui sí que sí, hem de saber com és que les coses passen. Així que es van reunir fent el vermut i van decidir anar tots de negre camuflats, de cap a peus, i, sobretot, la cara. Anirem amunt i avall, d'un cantó a l'altre. De negre no ens coneixerà, no ens veurà, qui sigui que hem de trobar. Ens confondrem amb el paisatge urbà. Doncs apa, el grup preparat va emprendre la seva tasca. La cosa no va anar pas gaire bé, al principi. El grup en fila es va anar entrebancant amb un sot que hi havia a la vorera, i un darrere l'altre, tots a terra. Però no, no els va afectar gaire. De seguida, tots drets de nou i a continuar, que avui sí que sí. Anar vigilant i res i, de cop, van veure una persona rara. Entrava a la llibreria de plaça. Semblava arrossegar-se, no sabien si caminava, i, de sobte, flotava. Esperem a fora, a veure què fa. No s'hi va encantar gaire. De seguida va sortir i la seguiren. Caminava, i llavors es va posar a ploure. Va ploure molt, però només una estona. I la persona on és, es preguntaven. L'hem perduda. S'havia fet aigua. Era un bassal a terra, al sot de l'entrebancada. Encara torbats per l'esdeveniment, es va girar una ventada. Mentre intentaven no caure, una persona encesa, en viva flama, anava cap on ells estaven. I llavors sí que sí. En passar pel sot hi va caure i tot era aigua i, en un vist i no vist, res. La persona apagada i l'aigua evaporada i ni el sot era sot i va parar la ventada. No en va quedar res, de tot allò. Quina cosa més estranya. I el grup, cansat, va tornar a casa.”

I aquí la història s'acaba. I encara hi ha algú que es mira aquest tros de ciutat des d'un lloc impossible d'especificar. I avui les files d'edificis s'enfilen fins a fitar l'infinit fidel que empeny a escriure. ●

ressenyes

Del Quim a la Quima, de Woolf a Capmany

Irene Jaume Gambín | @irenejaumeg

És difícil trobar un llibre que comenci amb una carta tan preciosa com la que dedicà Capmany a Virginia Woolf a l'inici d'aquesta novel·la. La carta té un motiu: dedicar-li l'obra, la qual la mateixa autora afirma que és un "calc" (que no plag) d'*Orlando*, escrita per Woolf l'any 1928. "Imita sense escrúpols [...]. Com més fidel siguis al model que estimes, més seràs tu mateixa", li digué l'anglesa un dia, i Capmany ho va fer: gràcies a això -i a l'editorial Males Herbes, que ha reeditat aquesta genial novel·la de tall fantàstic- podem conèixer Quim/Quima i veure com transiten per més de 900 anys d'història. Capmany, com feu Woolf en el seu dia, utilitza els canvis de gènere del personatge -que no es mor mai- per furgar en qüestions universals com la política, la història, la identitat o l'amor. És simptomàtic com apareix per primera vegada Quima, després que Quim s'hagi vist censurat per haver plorat en públic. Fastiguejat, renuncia al seu privilegi d'home de classe dominant i apareix una Quima a qui costarà acostumar-se "als sobreentesos, a les referències obscenes, al doble valor de les paraules, l'un d'ús corrent, l'altre sempre significant el sexe".

L'obra és farcida de referències i reflexions al voltant del gènere (al-

gunas dignes de llibres actuals sobre noves masculinitats): "Va perdre del tot aquella impressió de ser important. [...] Aquest nou estat d'ànim que consisteix a acceptar que no ets el centre del món pot resultar desolador", però Capmany també, i potser sobretot, posa l'ull a la identitat nacional i la llibertat de Catalunya ajudant-se del fil històric i les aventures que s'inicien l'any 1000 i que continuaran a través d'expedicions, la conquesta de les Illes, un naufragi amb Ramon Llull, la Guerra de Successió, converses amb Robespierre o les guerres carlistes i l'exili a Mèxic, per acabar tornant a la Barcelona de 1938. Escrita el 1966, és una novel·la que en ple 2018 és d'una actualitat sorprenent i ens ajuda a conèixer una mica més Capmany, autora a qui enguany se li dedica l'any amb motiu del centenari del seu naixement. ●

LLIBRE
Quim/Quima
Maria Aurèlia Capmany
Males Herbes, 2018

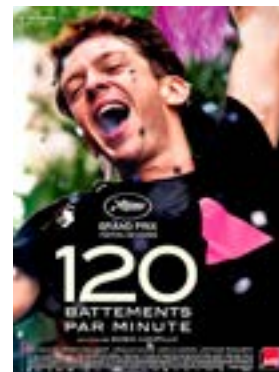

Lluita al ritme dels últims batecs

Anna Pujol Reig | @putxiputxis

A principis dels anys noranta, la sida s'estén per tot Europa com una pandèmia, afectant sobretot la comunitat LGTBQI. A l'Estat francès, més concretament a París, un grup de joves crea, seguint el model americà, l'associació ACT UP. La matriu té el seu origen el 1987 en el si de la comunitat LGTBQI de Nova York, amb la idea de crear un grup d'acció directa que tenia com a màxims objectius fer evident l'epidèmia que s'estava patint, crear una legislació que fos favorable, promoure la investigació científica, i sobretot, fer evident a ulls de tota la societat aquesta malaltia independentment de quin fos el col·lectiu que afectés majoritàriament. Aquest és el punt de partida de *120 battements par minute* (Estat francès, 2017), l'últim film del director francès Robin Campillo. Precisament, al

ritme dels batecs el film ens ensenya com es reunia aquest grup, la seva dinamització assembleària: ràpida i àgil, ja que no hem de perdre mai la referència que temps és el que menys tenien, i precisament, el tempo del film ens remet a aquesta carrera contra rellotge per poder lluitar per aconseguir millores en els tractaments vers la malaltia. Robin Campillo va viure i va estar implicat en els inicis d'ACT UP París, i amb aquesta obra vol retre un homenatge a totes les companyes que hi van lluitar, i encara hi lluiten. El film, de més de dues hores, relata amb humor sarcàstic diàlegs carregats de simbolisme i molta veracitat; no només els moments de lluita, sinó que ens vol mostrar què hi havia darrere de les activistes. També mostra les discrepàncies en el si de l'organització, mit-

CINEMA
120 battements par minute
Robin Campillo
Estat francès, 2017
143 minuts

jançant dos dels seus protagonistes: Nathan, que s'enfronta amb Thibault, un dels líders de l'associació. El primer reclama una lluita molt més directa i cruent, vers un altre sector que ho enfoca en actes més mediàtics i menys directes. ●

Cap a una nova Il·lustració vivible, radical i arrelada

Carla Mallol Güell | @cmallolguell

"El nostre temps és el temps en què tot s'acaba", escriu Marina Garcés. Un temps sargit de pròrrogues: el temps del després del després. Postmodernitat, postveritat, etc. I després de tantes pròrrogues? Que potser ens han menat tants "posts" a un atzucac, a un carreró sense sortida, a una anestèsia col·lectiva, o, com diria Zizek, a una interpassivitat estèril?

Garcés proposa una nova Il·lustració, que defugui retropies anacròniques i utopies solucionistes. Una Il·lustració radical i arrelada, compartida però que ni confii ni delegui. Una Il·lustració que s'alci contra la credulitat,

la saturació, els sabers i les opinions empaquetades. Un combat contra tot allò que se'ns presenta com a imperatiu i que parteix sempre d'un "no et crec". Una Il·lustració feta de moments i persones, d'experiències i relacions significatives. Una Il·lustració a peu de carrer, en mans de "teixidores insubmises, incrèdules i confiades alhora" qui, braç a braç, refan els fils del temps i es reapropien d'allò viscut per a fer-ho vivible. Sense deixar de teixir, es pregunten, talment com es preguntà La Bóetie al segle XVI, "això és viure"? I ho fan des de l'ara i l'aquí, capaces de dir "no us creiem". ●

LLIBRE
Nova il·lustració radical
Marina Garcés
Anagrama, 2017

/ SIRA ESCLASANS

Fathiya Saidi,
activista feminista
al Marroc

Filla del Tànger dels anys 60, va créixer en una família moderna de classe mitjana: molt unida al seu germà, qui va inculcar-li la passió per les ciències i va animar-la, amb només setze anys, a finalitzar els estudis de secundària a Bèlgica. Però no va poder amb el neerlandès i l'any següent va marxar a Lille (Estat francès), on va acabar el batxillerat i va matricular-se a la Facultat de Farmàcia, on es va diplomar en Bioquímica. Allí es va casar, va treballar i va tenir dos fills, als quals va consagrar quatre anys complets de la seva vida. Quan els nens van començar l'escola, Saidi va reprendre els estudis i es va titular en Gestió d'Empreses, va crear una empresa i, al cap de pocs anys, ella, la parella i la prole van decidir tornar al Marroc, per viure amb la gran família, on descobrí l'economia social i solidària (ESS), la qual promou des del Consell Regional de Tànger. Pel seu perfil com a agitadora feminista i solidària, Saidi ha estat convidada a principis de febrer a les Jornades "On són els drets econòmics i laborals de les persones migrants?", que ha organitzat a Barcelona l'Assemblea de Cooperació per la Pau (ACPP).

“Els homes ens insultaven, no volien que les seves dones llegissin”

Marta Molas | @martathegoodone

Recordes quan dius per primer cop: “Sí, sóc feminista!”?

L'interès m'ha acompanyat des que a Brussel·les vaig adherir-me a una associació de barri, on ajudava dones magrebines a aprendre a llegir i escriure àrab i francès. Sovint els homes venien a insultar-nos; refusaven que les seves esposes aprenguessin a llegir. Tractant amb elles, vaig constatar que ignoraven els seus drets, que depenien financerament al cent per cent dels seus marits, que sempre estaven recloses en les seves comunitats, que tenien molts problemes per seguir l'escolarització de les seves criatures, que sofrien l'adoctrinament dels homes i dels imams qui els ensenyaven que, a l'Islam, la dona és cosa de l'home i ha de ser submissa, restar verge fins al matrimoni, obeir i servir sempre al pare, al germà i al marit. Se la considera una menor, sigui quina sigui la seva edat. Sóc feminista quan veig que es casen les noies des dels dotze anys; que les mares solteres són rebutjades per les seves famílies i per la societat; que les herències es distribueixen de manera desigual entre filles i fills; quan per sortir haig d'amagar al màxim possible el meu cos; quan no puc anar a prendre un cafè a qualsevol bar; ni sortir segons a quina hora, ni segons a quin barri... Ara bé, vivim en una societat de dones i homes, no podem assenyalar sempre els homes, ja que ells són fruit de l'educació de les dones. Preconitzo la idea de treballar també amb ells a través de la sensibilització i l'educació; particularment, amb els joves.

Quins han estat els darrers èxits feministes al Marroc?

Han estat diversos, com la supressió de l'article 475, que autoritzava un violador a esposar la seva víctima i escapar-se de la presó. També hem guanyat, a mitges, pel que fa a la llei del treball de *petites bonnes* (nenes a partir de 8 anys que eren explotades com a serventes domèstiques), ja que l'edat legal s'ha establert en 15 anys i no pas en 18 -com demanàvem les associacions feministes. Però resta molt per fer: els casaments de menors, la violència en-

vers les dones, la pobresa i precarietat en la qual viu la població femenina, especialment després d'un divorci. També queda molt per conquerir a l'esfera política, on les dones continuen lluny d'estar representades, cosa que impedeix avançar en el terreny de la igualtat.

Com descobreixes l'economia social i solidària (ESS)?

Quan vaig tornar al Marroc. Va ser adherir-me a la Unió de l'Acció Feminista i constatar que hi havia una necessitat enorme d'ajudar les dones a ser econòmicament autònomes. I l'única manera d'emprenedoria per a les dones en situació vulnerable és aquest tipus d'economia i, particularment, les cooperatives.

Quan va començar a funcionar l'ESS al Marroc?

Parteix de la tradició de la societat marroquina, en particular al medi rural, i es manifesta sota formes operacionals com la *touiza* -forma tradicional d'associacionisme, especialment al medi rural- o la *jmaâ*, institució que gestiona i regula els drets de les aigües d'irrigació, les pastures, els boscos i certs equipaments. El seu funcionament evoca els principis de l'ESS en la seva definició moderna i, quant al sector cooperatiu, des de la independència del país (1956) ha conegut un desenvolupament precoç i ha esdevingut estratègic, ja que assegura la modernització dels sectors tradicionals, com és l'agricultura.

Avui, quins són els principals projectes en marxa?

A part del saló anual que impulsa el Ministeri de l'Artisanat i l'ESS, s'està treballant per una llei específica al Parlament i una nova llei de cooperatives que en faciliti la creació i la gestió. L'ESS és l'economia del futur, vist que el sistema capitalista no permet resoldre el drama de la pobresa i l'atur. Els valors d'aquesta economia són als antípodes del capitalisme, responen a les necessitats dels seus membres i creen riquesa, perpetuant la cultura del territori, el *savoir-faire* local i el benestar. ●

Tots els continguts d'aquesta edició han estat elaborats exclusivament per dones amb l'objectiu de visibilitzar la presència que tenim als mitjans de comunicació.

Cap DIRECTA seria possible sense totes nosaltres.

